

2013

Rugsėjis
Nr. 2 (60)

Sandraiva

ISBN 2029-5146

9 772029 514004

Lietuvos maironiečių draugijos laikraštis
Leidžiamas nuo 1990 m. balandžio, rugsėjo ir gruodžio mėn.

Petras Juknevičius

Panevėžio rajonas

Kviečia Panevėžio rajonas

Vienas didžiausių Lietuvoje rajonų – Panevėžio rajonas – įsikūręs geroje geografinėje padėtyje: apie 150 km nuo tokių pagrindinių Baltijos regiono centrų kaip Ryga, Vilnius ir Kaunas. Jo teritoriją kerta automagistralė Via Baltica.

Bendras rajono plotas – 217,8 tūkst. ha: žemdirbystės plotai užima 57,3 proc., miškai – 33,1 proc. Panevėžio rajone gyvena beveik 43 tūkst. gyventojų.

Tai žemės ūkio krypties rajonas. Jame yra 1 998 ūkininkų ūkiai. Pramonės įmonių nedaug.

Rajone yra 12 seniūnijų, gyventojus vienija 59 kaimų bendruomenės. Jaunimo ugdymu užsiima 29 bendrojo ugdymo įstaigos (4 gimnazijos, 4 vidurinės mokyklos, 1 progimnazija). Visose seniūnijose veikia kultūros centrai, yra 1 miesto ir 34 kaimų bibliotekos.

→ 3 p.

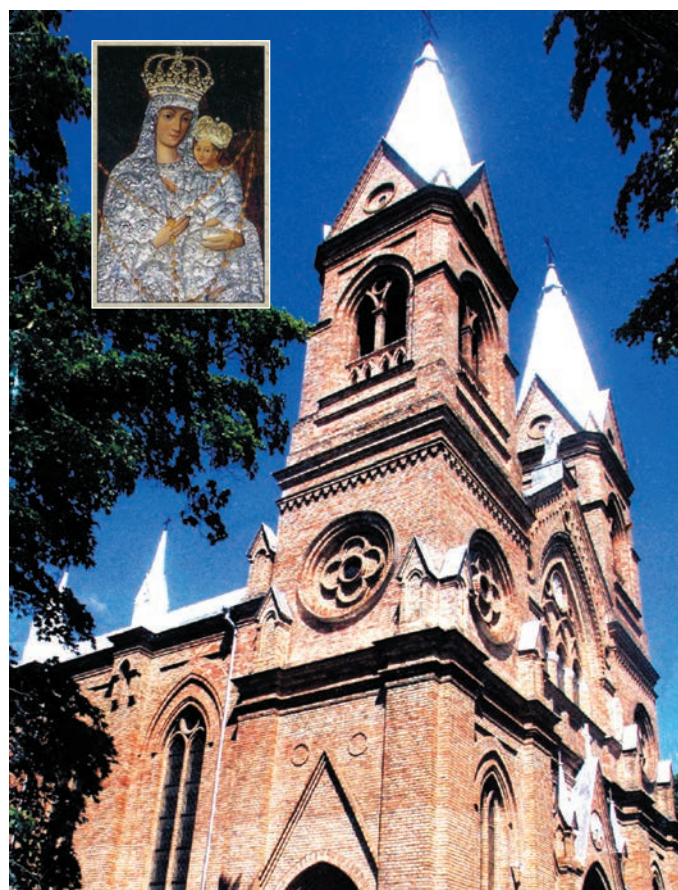
Paberžė. Iš čia 250 vyrų išėjo į 1863 m. sukilimą

Palaukiai. Šv. Jurgio atlaidai (Karsakiškio sen.)

Akmuo Antanui Mackevičiui Švenčiuliškiuose prie Krekenavos

Krekenavos švč. M. Marijos ėmimo į dangų mažoji bazilika

Šiame numeryje

Baltų vienybės diena, skirta sukilimo 150-mečiui	2–9, 21, 22 p.	Kultūra	15 p.
Jurginės Pasvalyje	12–13 p.	Kronika	16–17 p.
Kūryba	14 p.	Sukilimo 150-mečiui	10–11, 18–19 p.
		Draugijos veikla	20 p.
		Tarmių metai	23 p.

Mielas jaunime, šventės dalyviai ir svečiai,

šiemet sukanka 777 metai, kai prie Mūšos įvyko Saulės mūšis, kuriame lietuvių ir latvių kraštų kariai įrodė etninių genčių vienybę. Šis skirtingų genčių susivienijimo gestas, ginant savo žemę, papročius, tradicijas, galiausiai savo namus ir save pačius, įrodė, kad baltai vieningi. Prieš 13 metų Lietuvos ir Latvijos Seimai Saulės mūšio dieną – rugsėjo 22-ąją paskelbė Baltų vienybės diena. Ši diena – tai įrodymas, kaip istoriją galima sujungti su dabartimi.

Gamta taip pat sumanė papuošti Baltų vienybės dieną, kai Saulė pasiekia rudens lygiadienio tašką. Be to, ši diena susilygina su naktimi – rudens lygiadieniu prasideda astronominis ruduo.

Tad nuoširdžiai kviečiu visus, Baltų vienybės dieną esančius Panevėžio rajone, Krekenavos miestelyje, šią garbingą datą paminėti susibūrus prie laužų, dainuojant tautines dainas, menančias mūsų istoriją, ir išreiškiant mūsų tautos solidarizavimąsi su latvių tauta bei atiduodant pagarbą protėvių atminimui ir baltų vienybei.

Sveikinu visus Baltų vienybės dienos proga ir linkiu geros nuotaikos, smagių atradimų, malonių bendravimo akimirų, gražių įspūdžių, karštos ugnelės laužuose ir Jūsų širdyse.

Panevėžio rajono savivaldybės meras Povilas Žagunis

Rodų koplyčia

Krekenavos herbas (aut. Henrikas Mazūras)

Parengė Rūta Adamkevičienė
Panevėžio r. Krekenavos
Mykolo Antanaičio g-ja

Krekenava: iš praeities į ateitį

Krekenava – Panevėžio rajono miestelis dešiniajame Nevėžio upės krante, pusiaukelėje tarp Panevėžio ir Kėdainių. Istoriniuose šaltiniuose Krekenava pirmą kartą paminėta 1409 m. Pagal 1566 m. Krekenavos inventoriaus surašymą, miestelyje gyveno apie 540–630 žmonių. XVI a. vid. Krekenava tapo pavieto centru, XVII a. buvo valsčiaus centras ir miestelis prie dvaro, garsėjęs koklių gamyba.

Krekenaviečiai aktyviai dalyvavo 1831 ir 1863 metų sukilimuose. Pradėjus rusinimo politiką, netoli Krekenavos įkurta knygnešių draugija, pavadinta Garšvių kaimo vardu.

Pagal architekto Ustino Golinevičiaus projektą dabartinė mūrinė bažnyčia pastatyta 1902 m. Tituluota Švč. M. Marijos ėmimo į dangų vardu. Bažnyčia garsėja XVII a. meno kūriniu – stebuklingu Dievo Motinos paveikslu ir Žolinės atlidais.

Pirmojo pasaulinio karo metais Krekenavoje gyveno ir kūrė

Dėl šventės pasitarimas Paberžėje su kėdainiečiais (iš kairės: Rytas Tamašauskas, Regina Galvanauskienė, Antanas Pocius)
E. Urbono nuotr.

Sukilimo muziejus Paberžėje

Žuvusių Karalgirio miške prie Cinkiškių kapai (Kauno r.)

V. Svirskio kopyltstulpis Ibutonių kaime (Krekenavos sen.)

→ 4 p.

Panevėžio vyskupijos Krekenavos švč. M. Marijos ėmimo į dangų mažosios bazilikos rektorius bei Krekenavos parapijos klebonas, teologijos mokslų daktaras Gediminas Jankūnas

Gediminas Jankūnas
Kun. rektorius-klebonas

Mieli Maironiečiai,

Sveikinu apsilankius svarbiausioje Šiaurės Aukštaitijos šventovėje – Krekenavos švč. M. Marijos ėmimo į dangų mažojoje bazilikoje. Čia rasite daug sąsajų su Lietuvos istorija ir jos žymiais veikėjais. Šiomet minime ir Žemaičių Krikšto 600 metų jubiliejų, o juk Krekenava tai Žemaičių vyskupijos dalis, kuriai priklausė teritorija iki Nevėžio upės. Žemaičių kapitulos arkidiakonui Krekenavos parapija priklausė kaip speciali privilegija, kuria rūpindamasis jis turėjo teisę skirti kleboną. Kita reikšminga data – 1863-ųjų

metų sukilimo minėjimas. Prieš 150 metų Krekenavos miškuose kun. Antanas Mackevičius subūrė pirmąjį sukilėlių būrį. Prieš tapdamas Paberžės klebonu, kun. Mackevičius porą metų dirbo vikaru Krekenavos parapijoje. Dar daugiau, šiais metais sukanka 20-metis nuo palaimintojo popiežiaus Jono Pauliaus II apsilankymo Lietuvoje. Tai vienintelis popiežius, mūsų šalies istorijoje aplankęs Lietuvą. Krekenavos bazilika yra įtraukta į Jono Pauliaus II piligrimų kelią, nes dažnai prisimindamas Lietuvą paminėdavo ir Krekenavos Dievo Motinos Marijos stebuklingąjį paveikslą.

Tikrai brangus ir turtingas mūsų kraštas. Linkiu pažinti jo „deimančiukus“ ir mylėti Tėvynę taip, kaip meilę jai parodė ir apdainavo Maironis.

Petras Juknevičius
Panevėžio rajonas

Krekenavos seniūnijos kultūros paveldas

Krekenavos seniūnija – labiausiai Panevėžio rajone turistų lankoma seniūnija.

Prie ribos su Radviliškio rajonu, vaizdingame Liaudės upės krante, yra Baimainių piliakalnis. Piliakalnis netyrinėtas, bet vėlesni rašytiniai šaltiniai leidžia manyti, jog tai buvęs Liaudos žemės centras.

Tauginaičių miške, irgi prie ribos su Radviliškio rajonu, yra Tauginaičių (Vilkų) plokštinis V–VI a. kapinynas, tyrinėtas 1991 ir 1994 m. (archeologas P. Tebelškis).

Iš seno Mitriūnų dvaro likę tik rūmų griuvėsiai ir parkas. Turime XVIII a. istorinių žinių. Dvarą valdė garsi Koriznų giminė. Vėliau jis perėjo Savickiams, Sobolevskiams. Dvarui priklausė Liubičių, Kurgulių, Paskaisčių, Pociūnų palivarkai. Mitriūnų dvaras pradėjo nykti po Antrojo pasaulinio karo.

Ibutonių kaime yra du garsaus krašto dievdirbio Vinco Svirskio kūriniai: koplytstulpis ir kryžius. Manoma, kad koplytstulpis sukurtas 1863–1864 m. sukilimui atminti. Dievdirbio broliai ir nemažai pažįstamų dalyvavo sukilime, iš kurio ne visi sugrįžo.

Kryžių su Švč. Marijos, Kristaus, nešančio kryžių, Šv. Jono Nepomuko horeljefais V. Svirskis sukūrė 1890 m. Kryžius 1981–1982 m. konservuotas.

MAIRONIS

Iš poemos

„Mūsų vargai“

Bet „sursum corda“! Ta šalis,
(aukštyn širdis)

Kuri kaip milžinų pilis
Tiek audrų amžiais iškentėjo,
Ne tiek pečiais dar išlaikys!
Dar savo žodį pasakys,
Jai skirtą amžino Kūrėjo.

➔ 1 p.

Kviečia Panevėžio rajonas

Yra per 230 valstybės saugomų kultūros vertybių, nemažai kitų lankytinų vietų. Daugiausia kultūros paveldo objektų yra Krekenavos seniūnijoje – 45, kiek mažiau – Raguvos seniūnijoje – 34. Kitose seniūnijose paveldo objektų ir lankytinų vietų skaičius 10–20 objektų. Su jais galima susipažinti šio parko Lankytojų centre (www.krpd.am.lt) ir vietose. Bet ir už parko ribų yra ką aplankyti Panevėžio rajone. Tiesa, mūsų krašte nedaug piliakalnių, o ir lankytojams pasiekiami tik du – Upytės ir Baimainių. Tai šiek tiek kompensuoja mitologiniai objektai: Burvelių ir Budrionių alkakalniai, Naurasilių mitologiniai akmenys, Vaišvilčių akmuo su „Dievo pėda“ ir kt.

Šiais metais minime 1863 m. sukilimo 150-ąsias metines. Panevėžio rajone daug šiuos įvykius menančių objektų: sukilėlių kapai Skaistakalnės kaime, paskutinių apskrities sukilėlių kapai Stačiūnų miške, Naujamiesčio kapinėse palaidotas sukilimo dalyvis Saturnas Jakubovskis, Birželių k. kapinėse – Kristofas Gruževskis. Yra paminklas Z. Sierakauskiui Genėtinų k., E. Liutkevičiui Stumbriškio k., o sukilėlių vado kunigo Antano Mackevičiaus atminimas įamžintas net keturiuose rajono vietose: kryžius Krekenavoje, paminklinis akmuo Švenčiuliškiuose, freska ir stogastulpis Bistrampolio dvare.

Lietuviškos spaudos draudimo metus mena Knygnešių ir Juozo Tumo-Vaižganto muziejus Ustronės k., Jurgio Bielinio ir Kazimiero Ūdros freskos Bistrampolio dvaro koplyčioje, Vadaktėlių kapinėse palaidoti knygnešiai K. Ūdra, A. Ūdraitė, P. Vidugiris, Ramygalos miesto kapinėse – A. Ladukas, Smilgiuose – A. Bataitis.

Naujamiesčio kapinėse yra įspūdingas antkapinis paminklas – Angelo skulptūra 1905–1907 m. revoliucijos aukoms. Kitapus Nevėžio

pušyne – karaimų kapinės.

Lietuvos nepriklausomybės 1918–1920 metų kovų dalyvių karių savanorių kapai yra Liūdynės kaime ir Vadoklių miestelyje, o tarpukario Lietuvos diplomato Juozo Urbšio tėviškėje Čiūrų kaime yra ekspozicija, skirta šiai neeilinei asmenybei. Vadoklių miestelio pakrastyje iškilęs įspūdingas paminklas pokario Lietuvos partizanų Vyčio apygardai atminti, Putiliškių kapinėse (Raguvos sen.) – stogastulpis, skirtas partizanui, poetui Broniui Krivickui-Vilniui.

Literatūros ir meno veikėjams skirtos ekspozicijos jų gimtinėse: Puziniškyje – Gabrielei Petkevičaitėi-Bitei, Paliukuose – Juozui Zikarui. Žymių žmonių atminimą mena gimtinės ir kapai: kalbininko akademiko Juozo Balčikonio kapas Ėriškių kapinėse, Kazimiero Barausko-Barėno gimtoji sodyba Stanionių kaime (Paįstrio sen.).

Naudvaris – garsių inžinierių, geležinkelių tiesėjų carinėje Rusijoje Stanislovo ir Ipolito Kerbedžių gimtinė. Koplytstulpis Akmenytės kaime primena, kad čia gimė Lietuvos radijo kūrėjas A. Jurskis, Ibutonių kaime paminklinis akmuo ženklina daržininkystės pradininko Prano Svetikos gimtinę.

Bažnytinio meno kūriniams turtingos Raguvos, Smilgių bažnyčios, Krekenavos mažoji bazilika. Architektūrine verte išsiskiria Rodų ir Tiltgalių koplyčios. Ibutonių, Užliausių, Šilų, Ėriškių kaimuose dar galima pamatyti garsaus dievdirbio Vinco Svirskio kūrinių.

Lankytojų domina ir su pramogomis susiję objektai. Tai Aukštaitijos siaurasis geležinkelis su teminėmis kelionėmis, Įstros aerodromas Stanionių kaime, kur yra ir nedidelis aviacijos muziejus, Piniavoje galima susipažinti su turtingomis Klemento Sakalausko kolekcijomis.

Gamtos mylėtojų laukia Pašilių stumbrynas, „Girinio takas“, krašto paukščių ir žvėrių iškamšų ekspozicija (Krekenavos girininkija), neseniai lankymui sutvarkytas Nauradų akmuo (Naujamiesčio sen.).

KREKENAVA

→ 4 p.

Maironis (1915–1918). Bažnyčios šventoriuje ošia Maironio pasodinti medžiai.

1918 m. vasario 16 d. paskelbtą Lietuvos nepriklausomybę reikėjo apginti ginklu. Iš Krekenavos valsčiaus į besikuriančią Lietuvos kariuomenę išėjo apie 124 savanoriai (Krekenavos kraštotyriminkų duomenimis). Kovose su raudonarmiečiais didvyrio mirtimi prie Kėdainių, Taučiūnų lauke, 1919 m. vasario 9 d. žuvo pirmasis Lietuvos kareivis savanoris Povilas Lukšys iš Krekenavos valsčiaus Kazokų kaimo.

Kovose apgynę laisvę žmonės kūrė nepriklausomą Lietuvą. 1919 m. Krekenavoje krekenaviečių ir mokytojo Mykolo Antanaičio rūpesčiu įsteigta progimnazija. 1931 m. per Nevėžį nutiestas gelžbetoninis tiltas. 1925–1928 m. kartą per savaitę rinkosi turgus (ketvirtadieniais) ir 3 prekymečiai per metus.

1940 m. sovietų okupacija ir karas sustabdė valstybės gyvenimą. 1941 m. krekenaviečiai gynė savo bažnyčią ir kleboniją nuo komunistų aktyvistų užėmimo. 8 bažnyčios gynėjai – V. Kadžys,

Krekenava: iš praeities į ateitį

J. Kisielius, R. Klioris, I. Rutkauskas, P. Smailys, S. Rapšys, A. Kurieckis, J. Jakaitis – buvo suimti ir ištremti, tremtyje mirė. 2000 m. Popiežius Jonas Paulius II juos paskelbė XX a. kankiniais.

1941 m. vokiečių okupacija pakeitė miestelio veidą – neliko žydų tautybės žmonių. Jie buvo suvaryti į getą – sinagogą, dalis sušaudyta už Krekenavos, kiti išvežti ir nužudyti Žaliojoje girioje, už Panevėžio. Nyko neprižiūrimos žydų kapinės, Nepriklausomybės metais kraštotyriminko Jono Žilevičiaus iniciatyva jos aptvertos tvora.

1944 m. vasarą kūrėsi pirmieji partizanų būriai ir partizanų apygardos. Krekenaviečiai aktyviai įsijungė į partizaninę kovą už tėvynę. Jie priklausė Vyčio apygardai. Kovai prieš juos Krekenavoje stovėjo atskira NKVD įgula – 100 kareivių. 1945 m. vasario 18 d. Skilvonių miške įvyko didžiulės kautynės, kurių metu išduoti žuvo 22 partizanai. Jų išniekinti kūnai kelias dienas gulėjo Krekenavos aikštėje.

Krekenavos girininkijos Pašilių miške 1969 m. įkurtas stumbrynas. Tai vienintelė vieta Lietuvoje, kur galima pamatyti šiuos

įspūdingo dydžio žvėris stumbrus.

1990–2000 m. visi svarbiausi valstybės ir Krekenavos istoriniai įvykiai Jono Žilevičiaus ir kraštotyriminkų dėka įamžinti Švenčiuliškių kapinaitėse.

Krekenavą garsino iš Mučiūnų kaimo kilusio kanklių meistro Stasio Rudžio (1880–1949) vadovaujamas kanklininkų ansamblis. Daugybę Krekenavos istorinių įvykių, vaizdų, žmonių įamžino garsiausias Krekenavos fotografas Tadas Bajorūnas (1890–1945). Glitėnų kaime gimė liaudies skulptorius Vincas Svirskis, Linkaučių dvare – Lietuvos Steigiamojo Seimo narė pedagogė Felicija Povickaitė-Bortkevičienė, iš Kazokų kaimo kilęs savanoris Povilas Lukšys, iš Krekenavos – dailininkė Gražina Vitartaitė, grafikė Irena Pakinkevičiūtė, istorikas Gediminas Rudis, miškininkas Jonas Kučinskas. Krekenavoje gyveno medžio drožėjas Stasys Stankevičius, žmonių vadintas „Dievuliuku“. 1905–1907 m. Zaosės vienkiemyje gyveno Nepriklausomos Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministras, diplomatas, vertėjas Juozas Urbšys (1896–1991).

Petras Juknevičius

Panevėžio rajonas

Mūsų istorijoje minimas Liaudos kraštas, Liaudos traktas... Bet informacijos apie šį kraštą labai nedaug. Aišku, kad pavadinimą davė Nevėžio dešinysis intakas 39 km ilgio upė Liaudė. Kraštotyriminkas I. Bušinskis manė, kad Liauda buvo dievaitis.

Tarp 1372 m. Livonijos riterių nusiaubtų Upytės krašto vietovių Hermanas Vartbergė mini ir Liaudos lauką.

Manoma, kad vėliau, XIV a. Vytautas Didysis Liaudos krašte įkurdino smulkius bajorus, kurių uždavinys buvo kovoti su kryžiuočiais. Liaudos bajorai papildydavo sunaikintų pilių įgulas. Šio krašto gyventojai nejo baudžiatvės. Taip šiame krašte (dabartinių Kėdainių, Panevėžio ir Radviliškio rajonų teritorijoje) susitelkė bajorų (šlėktų) akalicos (bajorkaimiai) ir vienkiemiai.

XVI a. Liaudos bajorija priklausė Veliuonos valsčiui, ir ta priklausomybė išliko iki XVIII a. Taigi, kraštas nepriklausė Upytės valsčiui, o tiesiogiai valdovų valdai – Veliuonai.

Piliakalnis Liaudos žemėje

Paslaptingoji Liauda

Beje, I. Sprogio XIX a. sudarytame Žemaitijos XVI a. geografiniame žodyne gausu Liaudos krašto vietovardžių ir vandenvardžių.

Liaudos krašto akalicos išsiskyrė iš kitų valstietiškių kaimų. Bajorkaimių gyvenamieji namai platesni, sudėtingesnių konstrukcijų, puošnesni, gale dažniausiai trys langai. Namams būdingi gana žemi pusskliautiniai stogai, subtili ir gausi puošyba. Prabangesnis ir interjeras: dvivėrės durys, koklinės krosnys, platūs kaminai-virenės, tinkuotos sienos, netgi parketai geruosiuose kambariuose.

Laisvi žmonės galėjo leisti sau didesnę prabangą nei baudžiauninkai. Neatsitiktinai ir literatūroje išskiriamos Liaudos bajoraitės. Pasakojama, kad Pociūnėlių apylinkėse merginos buvusios tokios gražios, jog Upytės krašte visos gražios panelės buvo vadinamos „pociūnėlytėmis“. Tai pastebėjo ir Maironis baladėje apie Čičinską: „Šoka plikos lig blaudzū / Liaudos gražios bajoraitės“.

Panevėžietis Jonas Vitortas istoriniais faktais apipintame pasakojime apie V. Sicinskį rašo, kad šis leisdavęs sau prievarta į dvarą išsivežti nusižiūrėtą merginą ar moterį, bet kai pabandęs tokiu būdu iš bažnyčios Krekenavoje jėga pagrobti Liaudos bajoraitę, sulaukęs ryžtingo jos draugų atkirčio: žuvę keli Sicinskio tarnai. (*Witort J. Legenda o Sicinskim, posłę upickim // Wisla. – T. I. – 1897. – P. 433–447*). Tiesa, jis po to keršijo ir kai, anot Maironio, „I Čičinsko puikų dvarą / Nuo Mitriūnų ir Lenčių“ buvo sukviesta daug krašto bajorų, jiems į vyną buvo primaišyta darnaropių... Kiek

čia istorinės tiesos, dabar sunku pasakyti, bet faktas, kad Liaudos šlėkta buvusi labai vieninga.

Kai XVII a. 2-oje pusėje lenkų kalba išstūmė rusinų kalbą iš Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės kanceliarijos, iš buities pradėta stumti ir lietuvių kalba. Jau XVIII a. pabaigoje–XIX a. Liaudos gyventojai kalbėjo lenkiškai.

Kalbos pasikeitimas nesumažino krašto gyventojų patriotizmo. Vytauto bajorų palikuonys liko ištikimi laisvės troškimui. Tai jie įrodė ir XIX a. sukilimuose. Ypač tai matyti 1863–1864 m. sukilimo metu, kai M. Muravjovas užsimojo sunaikinti Lenkijos ir Lietuvos bajoriją. Liaudos krašto gyventojai aktyviai dalyvavo sukilime ir rėmė sukilėlius. Už tai 1863 m. rugsėjo mėn. rusų generolo leitenanto N. Ganeckio įsakymu sudėginta nemažai Liaudos krašto bajorų sodybų. Ypač nukentėjo Pempių, Liaudžių, Mazgų, Mackonių akalicos. Pociūnėlių dvaras atimtas iš Taugino ir perduotas rusui Ščerbakovui, suimtas ir ištremtas Pociūnėlių filialistas kunigas Vincas Norvaiša. Į kraštą iš Rusijos atkelta sentikių. Vietoj Pempių kaimo atsirado Komisarovka, kitur – Sašino, Tobolsko kaimai.

Lenkų literatūroje Liaudą išgarsino rašytojas Henrikas Senkevičius, trilogijoje „Tvanas“ aprašydamas XVII a. kovas su švedais. Jis Liaudoje „įkurdino“ savo herojus: Vadaktuose – Olenką Bilevičiūtę (jū giminei priskyrė ir Mitriūnų dvarą), Liubičiuose – jos rankos siekusį Kmiticą, Pociūnėliai tapo Goštautų giminės lizdu, Valmančiai – Butrimų, Gasčiūnai – Goscevičių, Mariezai – Stakjonių, Drąseikiai

→ 5 p.

→ 4 p.

ir Mazgiai – Domaševičių tėvonijomis.

Sunku ir čia atskirti, kur autoriaus literatūrinė išmonė. Pavyzdžiui, Mitriūnų dvaras ir jo palivarkai, tarp jų ir Liubičiai, XVIII a. priklausė Koriznoms, vėliau – Sobolevskiems ir t. t.

Liaudos istorinę šlovę mena buvęs centras

Paslaptingoji Liauda

– Baiminių piliakalnis, prie kurio dar ilgą laiką vykdavusios bajorų dvikovos, Mitriūnų dvaro griuvėsiai ir, žinoma, istorinė atmintis, kurią vis karts nuo karto primena žurnalistai, kelionių vadovų rengėjai. Antai, 1978 m. „Czerwony standar“ korespondentė Alvyda

Rolska (Alwida Rolska) paskelbė tęstinį rašinį „Senkevičiaus „Tvano“ pėdsakais“. O štai 2005 m. Lenkijoje išleistame kelionių vadove („*Krzywicki T. Przewodnik. Litwa*“) keletas puslapių skirta Panevėžio kraštui, bet iš jų vos ne trečdalis Liaudai, aišku, daugiausia H. Senkevičiaus minimoms vietovėms.

Dalia Greviškienė

Panevėžio r. Upytės Antano Belazaro pagr. m-kla

Kiekvienas kaimas, miestelis, kraštas turi savo istoriją ir pagrįstai ja didžiuojasi. Upytė gali pasigirti, kad 2014 m. minės pirmojo paminėjimo rašytiniuose šaltiniuose 760 metų jubiliejų. Pavadinimas nuo netoliese į pietus tekančios Upytės, ties Rodais įtekančios į Nevėžį. Atvykusius į Upytę svečius pasitinka stogastulpis, kuriame išraižyti skaičiai „1254-iejį“. Tada ir buvo paminėtas Upytės (Opiten) vietovės vardas lotyniškai rašytame vokiečių dokumente apie Žiemgalos padalijimą tarp Rygos arkivyskupo ir Ordino. Manoma, kad čia buvo Upytės žemės, minimos nuo XIII a. vidurio, centras. Archeologiniai tyrinėjimai rodo, kad Upytėje žmonės gyveno I–V a. Dabartinių kapinių teritorijoje ir šalia esančiame parke yra senojo geležies amžiaus kapinynas. Radiniai rodo, kad gyventojai mokėjo pasidaryti darbo įrankius iš geležies, buvo susipažinę su žemdirbyste, amatais. Rasta ir pilkapio liekanų. Upytės apylinkėse rasti ir dar kartais randami gerai apdirbti akmeniniai kirvukai leidžia daryti išvadą, kad pirmieji žmonės mūsų krašte gyveno prieš Kristų, mezolito, neolito laikais.

Upytės piliakalnis, kitaip dar vadinamas Čičinsko kalnu (išgarsintas Maironio poemoje), saugomas nekilnojamojo kultūros paveldo objektas, yra Upytės memorialiniame draustinyje. Upytės piliakalnis (piliavietė) stūkso dešiniajame Vešetos krante, netoli santakos su Uostrautu, Tarnagalos kaime. Kalvos šlaitai statūs, plotas – 3 ha. Viršuje supiltas akmenimis sutvirtintas pylimas. Piliakalnio šiaurės rytinėje dalyje yra įspūdinga 6 m gylio įdaba. Pasak legendos, tai nedoro pono Čičinsko prasmegusių rūmų vieta. Čičinsko kalnas buvo nuo XIII a. šaltiniuose minimų Upytės žemių centras. Ten stūksojusi medinė pilis XIV a. buvo sunkiai įveikiama kliūtis ne kartą kraštą niokojusiai Livonijos ordino kariuomenei. Livonijos kronikininkas Hermanas Vartbergė mini netoli Upytės nuniokotas žemes – Molainius, Nevėžninkus, Vaišvilaičius. Tačiau apie Upytės pilies užpuolimą nieko nerašoma – veikiausiai puikioje vietoje įsitvirtinusių pilį riteriai aplenkė. Pilis buvo įrengta tuomet tyvuliavusio Vešetos ežero saloje. XVI a. ji buvo virtusi bajorų kalėjimu. Pasibaigus kovoms su Livonija, Upytė neteko savo gynybinės reikšmės, o centru tapo Panevėžys. Piliakalnis garsėja ne tik savo vaizdingumu, bet ir jį supančiais padavimais. Vienas iš jų

Upytė istorijos vingiuose

– apie nedorą poną Čičinską. Padavimai apie nugrimzdusį dvarą kilo dėl kalvoje esančio įdubimo, kuris yra karstinės kilmės. Bet galėjo būti ir inžinerinis įrenginys, uostas, į kurį, kilus pavojui, atplaukdavo Upytės gyventojai. Vladislovas Sicinskis tapo istorijoje neigiamu veikėju dėl savo politinės veiklos. Pagrindiniai visų padavimų motyvai yra tai, kad jis netikėjęs Dievu ir nevidoniškai išniekinęs bažnyčią. Esą, jis liepęs kunigui be jo nelaikyti mišių, o kai vienąsyk kunigas jo nesulaukęs pradėjo mišias be jo, tai Čičinskas įjojęs į bažnyčią ir nušovęs kunigą. Už tai jis buvo nutrenktas perkūno, o jo dvaras prasmegęs ir kūno žemė nepriėmusi. Įdomių yra ir liaudies padavimų. Valstiečiai pasakojo, kad Čičinskas buvo pats baisiausias: jis liepęs vyrams kepture, o moterims prijuoste sunėsti jam kalną, ant kurio jis norėjo pasistatyti dvarą. Jam užmušti žmogų – kaip pusryčius suvalgyti. Be to, jis labiau mylėjo šunis, negu žmones. Kai tik jo mylima kalaitė atsivesdavo šuniukų, jis tučtuojau siūsdavo ieškoti tarp žmonių žindyvės. Liepdavo lipti žmonėms į medį ir kukuoti kaip gegutėms, o ponas šaudydavo į juos. Upytės istorinė raida: žemė, valsčius, pavietas, apskritis, seniūnija, apylinkė ir vėl seniūnija – mažas visos Lietuvos valstybės formavimosi modelis. Upytė buvo valdoma kunigaikščių Kęstučio, Skirgailos, Vytauto.

Manoma, kad kunigaikštis Vytautas gali būti susijęs ir su Upytės krikštu. Upytės kraštas skyrė Žemaitiją ir Aukštaitiją. 1387 m. pakrikštuta Aukštaitija, o Žemaičių kraštas tik po 25 metų. 1413 m. rudenį Vytautas kartu su Jogaila atvyko į Žemaitiją. Vytautas ragino gyventojus krikštytis, aiškino tikėjimo tiesas. Suteikdamas dar kai kuriems bajorams privilegijas, Vytautas per Upytės apylinkes grįžo į Trakus, Vilnių. Taigi, reikia manyti, kad šios kelionės metu ir buvo apkrikštyti Upytės apylinkių gyventojai. Iki tol mūsų protėviai išpažino pagoniškąjį tikėjimą.

Upytės kaimo žmonės gali didžiuotis elegantiška medine Šv. Karolio Boromejaus bažnyčia. Ją 1878-aisiais kartu su parapijiečiais iš pušinių rąstų pastatė klebonas Felicijonas Bytautas. Upytės bažnyčioje galima išvelgti ryškias liaudies architektūros formas. Ji turi neobaroko stiliaus bruožų, pasižymi kuklia išore bei puošniu vidumi. Pirmieji maldos namus įkūrė reformatai (susiję su Sicinskių

gimine). Pirmoji katalikų bažnyčia pastatyta 1742 m.

Išlikę iki šių dienų Upytės, Augustavo dvarai liudija jų plėtrą Upytės paviete XVII–XVIII a. Upytės dvaro pavadinimu vadinami Augustavo, Memenčių, Marimpolio, Deblono, Vinkšnėnų, Levaniškių, pačios Upytės du dvarai. Su šių dvarų praeitimi susijusios Straševičių, Tauginų, Bistramų, Vekavičių, Sicinskių, Tiškevičių, Eidrigevičių, Šteinų, Selensų gminės. Amžino poilsio Upytės kapinėse atgulę paskutinis Upytės dvaro savininkas Karolis Bistramas ir jo šeima. Čia ilsisi Straševičių giminės žmonės, gretimo Kibiškio dvaro savininkai Rogalskiai. Bažnyčios šventoriuje stovi Tauginų šeimos koplyčia-mauzoliejus. Vinkšnėnų ir Levaniškio kapinaitėse palaidoti tų dvarų gyventojai. Sustokime Upytės Nepriklausomybės aikštelėje. Į ją subėga keliai iš Panevėžio, Eriškių, Krekenavos, Naujamiėsčio. Pačioje kelių sankirtoje stovi paminklas Lietuvos Nepriklausomybei paminėti 1918–1928 m. Tai simbolis visų laisvės kovų, sukilimų, kuriuose dalyvavo Upytės krašto žmonės. Daug praeities, dabarties ženklų liudija Upytės miestelio, krašto būtį. Verta aplankyti Linų muziejų, įkurtą vėjiniame malūne Stultiškių kaime. Pasigėrėkime Memenčių kaimo koplytėle su Kristaus, nešančio kryžių, skulptūra. Tai vietinės reikšmės architektūros paminklas. Manoma, kad baudžiavos panaikinimo proga 1861 m. iš plytų ir lauko akmenų pastatė Memenčių dvaro valdytojas Simonas Tauginas. Spėjama, kad žmogaus ūgio medinės Kristaus, nešančio kryžių, skulptūros autorius yra vietos gyventojas Gorskis. Tai vėlyvojo klasicizmo memorialinis statinys. Vos du kilometrai nuo Upytės link Panevėžio yra Zubiškių pilkapis. Anksčiau Ragaudžių kaimo laukuose buvo pilkapynas, kuris suardytas dirbant žemės ūkio darbus. Išlikusiame viename kalnelyje palaidoti Marimpolio dvaro savininkai. Legendos byloja, kad „seniau šioje vietoje buvusi milžinų kova“. Mitologinis Vaišvilčių akmuo su „Dievo pėda“ yra į vakarus nuo Vaišvilčių kaimo dirbamame lauke. Didesnė akmens dalis glūdi žemėje. Plotis daugiau kaip 3 m. Legendos pasakoja, kad „Kaimo lauke guli akmuo, kuriame yra žmogaus pėdos ženklas. Senovėje Dievas vaikščiojęs elgetaudamas po pasaulį ir buvęs atsistojęs ant to akmens, tenai ir likęs jo pėdsakas“. Dar daug paslapčių, įdomybių, faktų ir įvykių slepiasi mūsų krašto istorijos vingiuose. Pažinimui ribų nėra.

Mieli Lietuvos maironiečiai,

Sveikinu jauną ir vis augančią maironiečių jaunuomenę Baltų vienybės dienos proga.

Jūsų draugija ne tik garbingai puoselėja didžio Lietuvos poeto Maironio atminimą, bet ir ugdo jaunimo tautiškumą bei patriotizmą, meilę didingai Lietuvos istorijai ir kalbai, jos gamtai, jos žmogui.

Praėjusius Maironio jubiliejinius metus maironiečiai pažymėjo ypač plačiai: renginiais mokyklose, dainuojamosios poezijos, mokinių kūrybos ir kitais konkursais, konferencijomis Vilniaus universitete bei Kauno Maironio universitetinėje gimnazijoje, Jurginių ir kitose šventėse, išleista knyga „Maironio kelias“. Didžiausia Maironio metų šventė, vykusi Raudondvaryje, Ringovėje, suvienijo šimtus maironiečių. Nuveikta tikrai daug.

Dėkoju maironiečių vadovams, mokytojams už mažus ir didelius kasdieninius darbus. Džiaugiuosi prasminga veikla, tegu ji paskatina kuo daugiau mokinių mylėti savo gimtąjį kraštą, kalbą, išpareigoti savo Tėvynei.

Genoveita Krasauskienė
Švietimo ir mokslo viceministrė

Parengė **Vidmanta Trečiokienė**

Panevėžio r. savivaldybės viešoji biblioteka

Knygnešys, literatas, bibliotekininkas Kostas Stiklius

Gimė 1880 m. gruodžio 25 d. Liepalotų k., Šakių r., ūkininkų šeimoje. Skaityti ir rašyti lietuviškai išmokė tėvas. Pamėgęs skaityti toliau lavinosi savarankiškai. Dar būdamas paauglys žiemomis, kai nereikėdavo ganyti, mokė jaunesnius brolius ir seseris, taip pat kaimynų vaikus. Susipažinęs su knygnešiais (Motiejumi Baltūsiu ir kt.) ir iš jų gavęs draudžiamos spaudos, vakarais skaitydavo suaugusiems.

Aštuoniolikos metų pradėjo rašyti į Prūsijoje spausdinamus lietuviškus laikraščius. Pats pradėjo parsigabenti iš Prūsijos ir platinti draudžiamą spaudą, taip pat ir atsišaukimus. Spaudą laikydavo metalinėje dėžėje, kurią slėpdavo tėviškėje kluone. Buvo Artojų draugijos vienos iš kuopelių Vilkaviškio rajone

narys. Policija pradėjo įtarinėti ir sekti. Kunigai ir davatkos jo nemėgo už pajuokiančias daineles ir kantičinių giesmių parodijas. 1902-01-30 sulaikytas Naumiesčio (dabar Kudirkos Naumiestis) muitinės užkardoje. Po tvarsčiai, kuriais buvo aprišęs kojos žaizdą, buvo pridėjęs lietuviškų laikraščių („Saulė“, „Saulėteka“). Taikytas kardomasis areštas Kalvarijos kalėjime. Čia dar labiau atsinaujino nuo vaikystės negyjanti kojos žaizda, todėl buvo paleistas. Kurį laiką gyveno Vilniuje pas knygnešį V. Urbonavičių. Čia tuo metu gyveno ir nuo vaikystės pažįstamas knygnešys M. Baltūsis. Buvo jo arešto liudininkas. Trumpai pagyvenęs Peterburge į Lietuvą grįžo 1903 m. viduryje. Caro 1903 m. lapkričio 12 d. paliepimu jau buvo atiduotas metams viešai policijos priežiūrai Liepalotuose.

Paskatintas Martyno Jankaus, pradėjo leisti eilėraščių knygeles. 1903–1920 m. išleido 50 knygelių. Dauguma jų – humoristiniai eilėraščiai: „Davatkų gadzinkos ir kitos apie girtuoklystę dainos“ (1903), „Lietuvos lenkų kantičkos“ (1904), „Linksmi žiedeliai“ (1907), „Gyvenimo gabalėliai“ (1908) ir kt.

Gražinus lietuvišką spaudą, K. Stiklius pasižymėjo ir kaip lietuviškų laikraščių leidėjas: dirbo „Vilniaus žinių“ spaustuvėje bei redakcijoje, leido ir redagavo satyros laikraštį „Ežys“ (už jame paskelbtą antireliginį anekdotą 1907 m. buvo teistas). Gyvendamas 1911–1915 m. Rygoje, dalyvavo leidžiant „Rygos naujienas“. Tuo metu Rygoje gyveno keliasdešimt tūkstančių lietuvių.

Grįžęs į Lietuvą 1923–1924 m. Kaune leido laikraštį „Spaustuvininkas“. Vėliau gyvendamas Marijampolėje 1925–1928 m., savo įsteigta spaudo kioskelyje pardavinėjo periodinius leidinius, leido ir redagavo savaitraštį „Šešupės bangos“. Literato ir laikraštinko darbas suvedė K. Stiklių su žymiais to meto lietuvių kultūros veikėjais: Žemaitė, M. Jankumi, J. Basanavičiumi ir daugeliu kt.

Lietuvos mokslų akademijos bibliotekoje saugomas K. Stikliaus archyvas, kurio fondą sudaro 353 vienetai rankraščių, spaudinių, dokumentų, apimantys 1898–1962 m. laikotarpį. Paskutinius metus dirbo Krekenavoje.

„Tautietės Pilietės Krekenavietės!

Tautiečiai Piliiečiai Krekenaviečiai!

Skaityklos balt's namas iš tolo šviečia –

Jus visus užėiti kviečia:

Laikraščių ir knygų pasiskaityti.

Skaitymas daug džiaugsmo ir mokslo teikia,

O už tai pinigų mokėt nereikia.“

Mirė 1962 m. lapkričio 24 d., palaidotas Krekenavos mstl.

Petras Juknevičius, Aida Žaldokaitė

Panevėžys

Antanas Mackevičius gimė 1828 m. birželio 14 d. Morkių k. (Kelmės r.). Mokėsi Vilniaus gimnazijoje, Kijevo universitete, Varnių dvasinėje seminarijoje. Tapęs kunigu buvo paskirtas vikaru į Krekenavą, vėliau perkeltas filialistu į Paberžę.

Kunigas A. Mackevičius 1863 m. kovo 20 (8) d. iš bažnyčios sakyklos perskaitė manifestą ir po pamokslą prisaikindęs sukilėlius su būriu pasitraukė į Krekenavos apylinkių miškus. Jo būrys kovėsi daugelyje Lietuvos vietų.

Panevėžio rajone keliose vietose įamžintas sukilėlių vado kunigo Antano Mackevičiaus atminimas.

1970 m. prie Krekenavos bažnyčios (dabar – mažoji bazilika) pastatytas kryžius A. Mackevičiaus, V. Svirskio ir Maironio atminimui.

1989 m. rugsėjo 29 d. rajono kraštotyrininkų rūpesčiu Švenčiuliškių kaime, ties kelių kryžkelė, atidengtas paminklinis akmuo Antano Mackevičiaus atminimui.

Kadangi 1863 m. liepos 31 d. už dviejų km nuo Bistrampolio dvaro, miške, A. Mackevičiaus vadovaujami sukilėliai laimėjo mūšį prieš carinę kariuomenę, restauruojamame dvare deramai įamžintas sukilėlių vado at-

Antano Mackevičiaus įamžinimas

minimas: buvusioje dvaro elektrinėje įrengtoje koplyčioje yra A. Mackevičiaus freska (aut. Antanas Kmieliauskas), o prie dvaro vartų yra 2 stogastulpiai sukilimui atminti. Vienas jų skirtas kunigui A. Mackevičiui (aut. Adolfas Teresius), kitas – Bistrampolio kautynėms (aut. Kęstutis Krasauskas).

Paminklo A. Mackevičiui Ringovėje dedikacija

Krekenavos švč. M. Marijos ėmimo į dangų mažajai bazilikai – vyskupo emerito Jono Kaunecko dovana – kryžius sukilėlių vado kun. Antano Mackevičiaus atminimui (skulpt. Adolfas Teresius), 2013 m.

KULTŪRA

Arnoldas Simėnas

Panevėžio apskrities

Gabrielės Petkevičaitės-Bitės biblioteka

Krekenavos regioniniame parke yra paskutinio tarpukario Lietuvos užsienio reikalų ministro Juozo Urbšio tėviškės sodyba (rodyklė tarp Upytės ir Krekenavos). 2008 m. diplomato giminaičiai ją padovanojo valstybei – Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešajai bibliotekai.

Iškilo būtinybė kultūros paveldu pripažinti J. Urbšio tėviškės sodybą atgaivinti, sudominti ja visuomenę. Biblioteka pasirinko kelią – 2009 m. kovo 16-ąją įsteigė Juozo Urbšio visuomeninės minties ir kultūros centrą, kurio veikla dabar plėtojama ir sodyboje, ir bibliotekoje, ir daugelyje kitų kultūros įstaigų.

Gyvenamojo namo restauravimo darbams atlikti lėšų skyrė Lietuvos Respublikos kultūros paveldo departamentas ir Panevėžio apskrities viršininko administracija, buvo suremontuotas kelias į sodybą, įrengta automobilių aikštelė, sodybos elektrifikavimo linija. Laikinąją dokumentų, nuotraukų ekspoziciją J. Urbšio tėviškės name pakeitė nuolatinė. Restauruotoje

Elena Klingienė

Panevėžys

Karsakiškio Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia (viduje – A. Strazdo atminimo lenta) 2004-10-31

Vingiuoja ramus kaimo vieškelis. Priartėdamas ir nutoldamas nuo Lėvens jis vis dar jungia kaimus ir miestelius. Tai senasis traktas, einantis iš pietų į šiaurę, senovėje buvęs labai svarbus. Juo galima buvo pasiekti Rygą ir Vilnių. Kas tik nekeliavo šituo „mindauginiu“, kaip jį vadino kraštotyrininkas mokytojas Pranas Tamošiūnas, keliu, ėjusiu sėlių žemių pakraščiu. Tai vokiečių riteriai kalavijuočiai iš Rygos, švedai ir prancūzai, rusai ir vokiečiai, maras ir kitos ligos, pirkliai ir plėšikai, buvo

Paveldas gaivinamas menu ir kultūra

sodybos klėtyje bus įrengta medžio drožėjo Aloyzo Urbšio, ministro sūnėno, gyvenimo ir veiklos tyrinėtojo, skulptūrų paroda.

J. Urbšio visuomeninės minties ir kultūros centras jau penkerius metus rugpjūčio 23 d. kartu su Panevėžio kraštotyros muziejumi rengia konferencijas. Jau simboliška, kad kiekviena konferencija prasideda J. Urbšio tėviškės sodyboje trumpu profesionalios muzikos koncertu, pabrėžiant, kad menas, kultūra yra neatsiejami nuo visuomeninės minties formavimosi. Tie dalykai užėmė vieną iš svarbiausių vietų ir ministro J. Urbšio gyvenime. Konferencijos dalyviai per prtraukėlę po Urbšio ažuolu tradiciškai vaišiniasi giliu kava.

Kiekvieną pavasarį, gegužės mėnesį, J. Urbšio tėviškę aplanko tarptautinio festivalio „Poezijos pavasaris“ dalyviai. Čia vyksta poezijos skaitymai „Po Urbšio ažuolu“, verdama „poetinė sriuba“, kuri ragaujama tik J. Urbšio visuomeninės minties ir kultūros centro renginių sodyboje

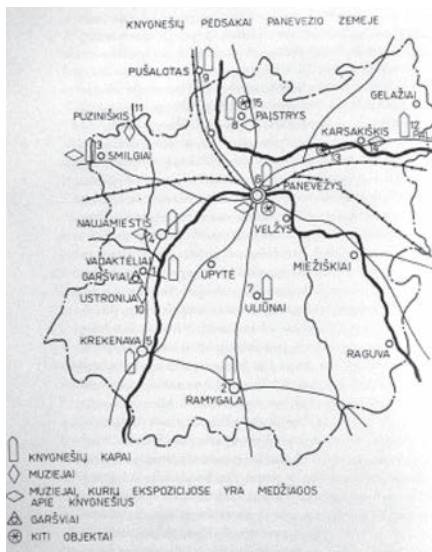

Juozo Urbšio gimtinėje

metu.

Pasirinktas Centro gyvavimo kelias – ne sukurti vien tik retkarčiais atrakinamą ekspoziciją J. Urbšio tėviškės sodyboje, o vykdyti visuomenei reikalingą kultūrinę-pažintinę veiklą. Bendras visos veiklos tikslas – paskutinis tarpukario Lietuvos užsienio reikalų ministras J. Urbšys, jo didi asmenybė, inteligencija, glaudus ryšys su kultūra, patriotizmas ir meilė savo Tėvynės žmonėms.

Senasis traktas pro Karsakiškį

Panevėžio krašto knygnešių kelio planas, sudarytas kraštotyrininko Broniaus Mažylio

gabenama slapta lietuviška spauda. Riedėjo karios su paprastais ir kilmingais keliautojais, pašto krovniais. Judrus tai buvo kelias.

Pabandykime pakeliauti šiuo keliu trumpą atkarpa nuo Tiltagalio iki Stumbriškio.

Pirmoji stotelė Teresdvaris. Sena dvarvietė, įkurta grafo Marikonio, vėliau rusų carienės Jekaterijos nupirktą ir padovanota draugei Teresei. Grafus Marikonius primena 1642 m. pastatyta Bygailių koplyčia su stebuklingu Šv. Marijos paveikslu ir senas parkas. Karčemų ir žvėryno nebeliko. Tik mažas upelis ir dabar vadinamas Žvėrinčiumi. XX a. pr. dvaro

Brolių pulkininkų Vidugirių kapas Palaukiuose – plechavičiukų vadai Panevėžyje ir Utenoje

Sukilėlių laimėto mūšio paminklas prie Karsakiškio

centrą nusipirko Pauliukai. Pas jų sūnų kunigą Antaną Pauliuką lankėsi Maironis, A. Niemis, S. Nėris ir kiti žymūs XX a. inteligentai. Iš čia po Lietuvą plito slapta lietuviška spauda.

Senasis traktas pro Karsakiškį

Persikėlę per Lėvenį aplankytume seną Tiltagalių kaimą su pilkapiais Alkos kalnelyje ir nuostabia, vienintele šiame krašte akmenine koplyčia. Leidimą jai statyti davė pats vyskupas Motiejus Valančius, sustojęs Tiltagaliuose 1858 m. vasarą savo apaštališkos kelionės po Aukštaitiją metu. Už upės esančiame Palaukių kaime 1915 m. vasarą vyko didelis vokiečių ir rusų mūšis. Po mūšio palaukiečiai ant Butėnų kalno broliškame kape palaidojo daugiau kaip 1 000 žuvusiųjų. Šalia Teresdvario esančiuose miškuose glaudėsi 1863 m. sukilėliai, buvo net įsirengę bažnyčia. Pokario metais čia veikė partizanų būriai.

Pavažiavę toliau ir keliui priartėjus prie Lėvens pasiekiami Raudonkalnį. Pagal legendą čia buvusi lietuvių kunigaikščio Karsučio pilis. Pilį dažnai puldinėjo vokiečių kardinkų riteriai. Vieno mūšio metu riteriai buvo visiškai sumušti. Ano meto kronikininkas rašė, kad riteriai buvo „išmušti kaip bobos“. Maironis knygoje „Apsakymai apie Lietuvos praeigą“ (1886 m.) rašo, kad tai buvo 1236 m. Saulės mūšis.

Priartėjame prie Karsakiškio. Senasis kelias čia rėmėsi į upę, tekdavo naudotis brasta, valtėmis ir plaustais. Vėliau, XIX a. vid., šioje vietoje pastatytas vandens malūnas. 1863 m. sukilėliai žandarų saugomame malūne sugebėdavo susimalti grūdų. Karsakiškyje 1792–1796 m. ir 1804–1806 m. kunigavo Antanas Strazdas. Yra pasakojimas, kad „Giesmė prieš mišią“ („Pulkim ant kelių“) parašyta gyvenant čia. To meto vieškelis, ejęs per miestelį, buvo labai prastas, duobėtas, sunkiai išvažiuojamas. Abiejuose galuose buvo vartai, kuriuos pravažiavę keliautojai privalėdavo užkelti. Dabar tai šiuolaikiškas plentas į Daugpilį.

Palaukių kapinėse 1863 m. sukilimo dalyvio Augustino Rudžio kapas

Kun. A. Strazdo kūrybą Karsakiškio bažnyčioje skaito akt. Algirdas Latėnas

Naujikai. Tolumoje Žaliosios giria

Pervaziavus Karsakiškį vieškelis suka Žaliosios girios link. Sako, kad nuo Teresdvario iki girios pakelėse buvusios net septynios karčemos ir užvažiuojamieji kiemai, kur buvo galima pailsėti, pavalgyti, permiegoti.

Miškas slėpė sukilėlius ir partizanus. Čia lankėsi sukilimo vadai, čia žandarai baudė sukilėlių artimuosius. Miškais buvo galima nueiti nuo Biržų iki Ukmergės. Norėdami sutrukdyti sukilėliams persikelti iš vienos vietos į kitą žandarai iškirto plačią miško juostą nuo Velniakių iki Naujikų, suversdami medžius ir išstatydami sargybinius. Žmonės tą juostą pavadino „vajauna linija“ („karo linija“). Miško kaimų gyventojai buvo pasistatę sandėlius, kur supildavo dalį javų nederliaus ar nelaimės atvejui. Sukilėliai tuose sandėliuose laikė ne tik maisto atsargas, bet ir ginklus, šaudmenis. Tą vietą vadino Klėtėlėmis. Po Antrojo pasaulinio karo rusai šioje miško dalyje lėktuvais išmėtė likusias nuo karo bombas. Taip atsirado Bombardynės

Paminklinės lentos faksimilė

E. Urbono nuotr.

Šv. Mišios kun. A. Strazdui

Sukilėlių kapai Žaliosios girioje

Klėtėlės Žaliosios girioje

pavadinimas. Vieškelis susiaurėjo, tapo miško keliuku. Pravažiuojame vieną po kitos nedideles pelkes, palei kelią pradeda glaustis Juodvadis. Tai didžiausia Žaliosios pelkė su savo nedorėliais ir išdykėliais velniukais, mėgstančiais pasišaipyti iš uogautojų ar keleivių, o gal, apsimetus negaluojančiu juodu kiškiu, lape ar vovere, įvilioti į akivarą. Nuo to ir pelkės pavadinimas „Juodis veda“. Keliautojams pavojingi buvo ir pakelės plėšikai, rudenį ir žiemą alkanų vilkų gaujos.

Pagaliau pasiekiami Strumbriškį. Anuo metu čia buvo užvažiuojamasis kiemas, poilsis prieš ar po kelionės per pavojų pilną mišką. Sako, kad čia 1815 m. ir 1825 m. grįždamas iš kelionių po užsienį ilsejosi Rusijos caras Aleksandras I. Dabar tai nedidelis miškininkų kaimas. Stumbrai seniai čia nebegyvena.

Toliau kelias pro Vabalninką, Biržus, Skaistkalnę vingiuoja senąja vėže į Rygą.

PANEVĖŽIO RAJONO MAIRONIEČIŲ VEIKLA

Šešiose Panevėžio rajono mokyklose veikia maironiečių būreliai. Jaunųjų Maironio pasekėjų veikla susijusi su krašto tradicijų puoselėjimu, Lietuvos istorijos pažinimu, kūrybiniu lavinimusi, literatūrine ir pilietiškumą ugdančia veikla. Kūryba spausdinama Panevėžio rajono maironiečių almanache „Vainikas“. Daug kūrybiškumo, nuoširdumo patyrėme iš mūsų globėjos Aldonos Petraitienės.

Gabija Klikūnaitė

Panevėžio r. Miežiškių pagr. m-kla

Miežiškių pagr. m-klos maironiečių būrelis 2013 m. šventė 20 metų sukaktį. Būrelio vadovė lietuvių kalbos vyr. mokytoja Regina Daraškevičienė. Per 20 metų į būrelį atėjo patys šauniauši, kūrybingi vaikai, kuriems rūpėjo kurti eilėraščius, deklamuoti, dainuoti, piešti ir keliaujant pažinti gimtąjį kraštą. Būrelio nariai aktyviai dalyvauja šalies, rajono ir mokyklos renginiuose, yra kai kurių renginių organizatoriai.

Miežiškių maironiečiai

Brigita Skrupskelienė

Panevėžio r. Velžio gimnazija

Velžio gimnazijoje maironiečių būrelis veikia nuo 1992 m. Vadovės: lietuvių kalbos mokytoja Virginija Navickienė, muzikos mokytoja Loreta Bajorinienė, nuo 2012 m. – Brigita Skrupskelienė. Maironiečiai dalyvauja šalies ir krašto tradiciniuose renginiuose. Bendradarbiauja su ateitininkais. 2006 m. Velžio gimnazijoje rengtos maironiečių krepšinio varžybos. Lietuvos maironiečių draugijos kūrybos konkurse „Pavasario balsai“ 2008 m. ir 2009 m. laimėta III vieta (Rūta Abukauskaitė). Jos eilėraščiai publikuoti 2008 m. knygoje „Žodžių žydėjimas“. 2009 m. įgyvendintas projektas „Mes Tavo vaikai“, skirtas Lietuvos vardo tūkstantmečiui ir maironiečių draugijos 20-mečiui paminėti: Velžio, Krekenavos ir Dembavos mokyklų maironiečių susitikimas „Mes tavo ateitis“, popietė pradinukams „Gražiausios Tavo spalvos“ ir šventinis rytmetis „Mes Tavo vaikai“, eilėraščių konkursas „Maironio suolelis – šiandien“, plakato konkursas „Jaunimo giesmė“. Vykdytas projektas „Pristatau savo gimtinę“.

Dalia Greviškienė

Panevėžio r. Upytės Antano Belazaro pagr. m-kla

Upytės Antano Belazaro pagr. m-klos maironiečių veiklą pradėjo 1990 m. Maironiečių sklaidžiamos idėjos, vertybės, tikslai rado palankią terpę savo veiklai plėtotis senojoje Upytės žemėje, kurioje lankėsi Maironis, I pasaulinio karo metais gyvenęs Krekenavoje. Maironiečiai aktyvūs įvairių renginių dalyviai, į mokyklos bendruomenės gyvenimą įneša gyvumo, aktyvumo.

2012-ieji metai – Maironio metai. Šį gražų jubiliejų minėjome kartu su visais Panevėžio rajono maironiečiais, atvykusiais į Upytę. Labai svarbu, kad vaikai pažintų savo gimtąjį kraštą. Todėl skiriame didelį dėmesį Upytės krašto kultūros paveldo ir istorinių paminklų lankymui ir priežiūrai. Dalyvaujame projektinėje veikloje. Daug padaryta, ir tikimės, kad būsimi mūsų darbiai pagražins Lietuvą.

Danguolė Jusytė

Panevėžio r. Karsakiškio Strazdelio pagr. m-kla

Maironiečių būrelis įkurtas vienas iš pirmųjų rajone. Dalyvauja poezijos konkurse „Pavasario balsai“. Organizuoja maironiečių stovyklas „Kas aš esu?“

Kraštotylinė-etninė veikla: pokalbiai apie baltus, Baltų vienybės dieną, apie savo gimtinę, jos žmones, tradicijas, papročius; surinkta kraštotylinė medžiaga apie Karsakiškio kapines, apie Karsakiškio miestelio gyventojus, jų išsilavinimą, pomėgius, atliktas tiriamasis darbas – išrinkti populiariausi miestelio žmonių bei gyvūnų vardai, jau penktus metus vedama etninės kultūros diena mokykloje, pilietiškumo diena, projektas „Pristatau savo gimtinę“, šventė-minėjimas „Lietuva – ašara Dievo aky... ką tu veiki?“

Literatūrinė veikla: literatūriniai skaitymai, adventiniai skaitymai, susitikimai su rašytojais, rašytojų bei poetų kūrybos parodėlės, dalyvavimas Šiaurės šalių bibliotekos savaitės renginiuose, Metų knygų skaitymas ir aptarimas, spektaklių Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatre lankymas, dalyvavimas projekte „Aukštosios kultūros impulsai mokykloms“ (net 7 menininkai vedė meno pamokas).

Kūrybinė veikla: kasmetinė poezijos šventė „Strazdelio giesmė“, savos kūrybos valandėles, akcijos „Iš širdies į širdį“, „Pasveikink vienišą senelį su Šv. Velykom“, knygos skirtukų konkursas ir kt.

Maironis buvo ir bus visų mūsų širdyse. Pokalbiai apie Maironį, jo kūrybą, Maironio eilėraščių mokymasis, „Sandravos“ skaitymas ir aptarimas, viktorina „Ką žinai apie Maironį“, Maironio gimtinės,

namų-muziejaus Kaune, Maironio kapo lankymas, poeto gimimo dienos šventė. Pasitikdami Maironio 150-metį vedėme ciklą renginių, skirtų poeto jubiliejui: šventė-susitikimas su Velžio gimnazijos maironiečiais „Maironis ir Karsakiškis“, aptartas Maironio ir Teresdvario ryšys (prie Karsakiškio, už Lėvens, Pirmojo pasaulinio karo metais Maironis iš Vašuokėnų atvykdavo pas kunigą Pauliuką), edukacinė išvyka į Palangą „Maironis ir Palanga“, aptarta E. Urbono knyga „Maironio kelias“, A. Ruseckaitės knyga „Šešėlis JMM“.

Renginiu „Tu mums giesmę neši ištvėrmės ir vilties...“ maironiečiai kartu su mokykla, Nukryžiuotojo Jėzaus bažnyčia, biblioteka, kultūros centru, bendruomene užbaigė renginių ciklą. Šv. mišias aukojo klebonas Jonas Morkvėnas.

Taigi, maironiečiai, domėdamiesi Maironio gyvenimu ir kūryba, siekia pažinti tautos istoriją, semiasi meilės bei pagarbos gimtajam kraštui, kalbai ir gamtai, šiems darbams skatina bendraamžius.

Dalia Šedurskienė

Panevėžio r. Paliūniškio pagr. m-kla

Maironiečių būrelis veikia jau 19 metų, maironiečiai turi pasą. Daug dėmesio skiriame kūrybiškumą ugdančioms konkursams „Pavasario gėlės“, „Popierinė mergaitė“, „Išdykęs vėjas“, „Dailiausia rašysena“. Žiemą visada keliaujame į mišką, nešame žvėreliams lauktuvių, pavasarį kartu su gamtininkais vykstame į Žaliąją girią kelti inkilėlių.

Maironiečiai mėgsta keliauti. Kasmet minima Maironio gimimo diena: sukurta daugybė kompozicijų, pastatyti spektakliai pagal Maironio dramas „Kęstučio mirtis“, „Dangutės vestuvės“.

Rasa Vyšniauskienė

Panevėžio r. Krekenavos Mykolo Antanaičio gimnazija

2000 m. tuometinio direktoriaus Albino Alekso Graževičiaus iniciatyva buvo įkurtas maironiečių būrelis (vadovės Stefanija Malinauskienė, Elena Bogomolovienė). Buriami jaunuoliai, besidomintys krašto istorija, mėgstantys kurti, norintys bendrauti su bendraminčiais. Maironiečių iniciatyva surinkta daug medžiagos apie Krekenavą, joje gyvenusius ir šį kraštą garsinusius žmones, prižiūrimos vietos, kurias gyvendamas Krekenavoje 1915–1918 m. buvo pamėgęs poetas Maironis.

Krekenavos maironiečiai aktyviai dalyvauja Lietuvos maironiečių sąskrydžiuose, Baltų vienybės dienos minėjimuose ir Jurginių šventėse, konferencijose, įvairiuose konkursuose, patys organizuoja poezijos skaitymo popietes.

SUKILIMO 150-METIS KĖDAINIAI.

Vaidas Banys

Kėdainių krašto muziejus

Paminklinis akmuo, skirtas Zigmo Sierakausko vadovaujama sukilėlių pergalei 1863-04-21 prieš Rusijos kariuomenės dalinį atminti. Pastatytas 1989 m. Genėtinų k., Vadoklių sen.

Paminklinis akmuo 1863 m. sukilėlių vadui A. Mackevičiui atminti. Pastatytas 1989 m. kraštotyriminkų iniciatyva. Švenčiuliškių k., Krekenavos sen.

Buv. Daniliškio palivarkas, kuriame 1863-10-20 vyko A. Mackevičiaus, M. Končios ir P. Stanevičiaus kovotojų junginio ir Rusijos kariuomenės dalinių kautynės; žuvę sukilėliai palaidoti Šventybrastyje.

Paberžės Švč. M. Marijos apsilankymo bažnyčios, senosios klebonijos, Paberžės dvaro sodybos ir greta esančių paminklų kompleksas. Bažnyčios ir dvaro teritorijoje

Čekiškė. Paminklas Lietuvai (Kauno r.)

Vaidas Banys

Kėdainių krašto muziejus

Kėdainių ir Panevėžio rajonų paribėje, Paberžėje, lankytojų laukia 1863 metų sukilimo muziejus. Muziejus įkurtas buvusioje dvaro sodyboje, kurią XVIII–XIX a. sandūroje pastatė baronai Šilingai. Vienas jų, Stanislovas Šilingas, aktyviai dalyvavo 1863 m. sukilime, dėl to dvaras iš jo buvo atimtas, jis pats ištremtas į Sibiro katgorą, iš kurios į gimtinę nebegrižo. Pats pastatas savo gyvenime regėjo daug ko – svetimtaučius dvarininkus, sukilėlių kariaunas, rusų kolonistus. Vienas pastarųjų dvaro pastatą pardavė vietos bendruomenei, kuri čia įkūrė mokyklą, gyvavusią

Apie 1863 m. sukilimą menančius objektus Kėdainių rajone ir aplink

apsistojo 1863 m. sukilėliai, kun. A. Mackevičius čia paskelbė sukilimo manifestą, dvaro šeimininkai Šilingai rėmė sukilimą. 1944–1945 m. dvaro pastate įrengta partizanų slėptuvė. Dvaro rūmų pastate veikia 1863 m. sukilimo muziejus, šalia pastatytas 4 ažuolinių stogastulpių, 1 ažuolinio koplytstulpio ir simbolinio kapo memorialas, atidengtas 1992 m. (aut. S. Kalinka, atliko G. ir E. Galvanauskai). Paberžės k.

1863 m. sukilėlių rėmėjų Račkauskų kapas (ąžuolinis stogastulpis), užrašas: Trims sukilėliams. 1863 m. sukilimo dalyvio Ignaco Stakausko (1840–1921) kapas (ąžuolinio stogastulpio aut.

E. Galvanauskas). 1863 m. sukilimo vėliavininko Juozo Damalako (1846–1928) kapas, ažuolinio stogastulpio aut. G. Galvanauskas. Paberžės kapinės.

Dotnuvos Viešpaties apreiškimo Švč. M. Marijos bažnyčios ir buv. vienuolyno ansamblis. Vienuoliai bernardinai dalyvavo 1831 ir 1863 m. sukilimuose, vienuolynas uždarytas 1864 m., vienuoliai ištremti.

Buv. Pašumerio palivarkas, kuriame 1863-04-14 sukilėlių kariuomenės viršininkas Z. Sierakauskas dalinių atstovams davė pirmuosius įsakymus pradėti sukilimą Lietuvoje. Pašumerys, Šėtos sen.

Medinė Šaravų Švč. Jėzaus Širdies bažnyčia, skirta palaidotiems sukilėliams, kurie 1863 m. žuvo Šaravų miške, pagerbti, pašventinta 1933-08-13. 1863 m. sukilėlių kapai. Ažuolinis stogastulpis šventoriuje, užrašas: *Tautos kančias atminti*, aut. A. Teresius, pastatytas 1989 m.

Memorialas 1863 m. sukilėliams ir laisvės kovų dalyviams. Šaravų ažuolas, prie kurio melddavosi sukilėliai, šalia jo 1863-07-27 vyko sukilėlių rinktinės kautynės su Rusijos

Žirgai primena sukilėlių laikus. Josvainiai

kariuomenės pulku. Pasakojama, kad ant ažuolo šakų buvo pakarti 4 (ar 7) kunigai – sukilimo dalyviai; 1960 m. ažuolas paskelbtas gamtos paminklu, 2010 m. nudžiūvo; nuo 1998 m. prie istorinio ažuolo aukojamos šv. Mišios už sukilėlius ir Lietuvos laisvės kovų dalyvius. Prie ažuolo yra medinių koplytėlių liekanos. Netoli supiltas Kryžių kalnelis, jame nuo 1997 m. statomi kryžiai ir skulptūros, pašventintas 1999 m. vasarą. Kėdainių miškų urėd., Skaistgirių girinink., Šaravų miškas.

A. Chmielevskio, A. Milošo ir daugelio kitų 1863 m. sukilimo dalyvių ir rėmėjų kapai, Vandžiolgalos Švč. Trejybės bažnyčios kapinės. Koplytstulpis 1863 m. Rusijos kariuomenės sudegintam ir ištremtam Ibėnų kaimui atminti, aut. A. Teresius, pastatytas 1998 m., Vandžiolgala.

1863 m. sukilėlių kapai. Palaidoti A. Mackevičiaus ir O. Kognovickio būrių sukilėliai, žuv. 1863-11-26 prie Lebedžių k. kautynėse su Rusijos kariuomene. Paminklinis akmuo pastatytas 1969 m. Kraštotyros draugijos rūpesčiu. Karalgirio k., Babtų sen.

1863 metų sukilimo muziejus Paberžėje

Prie muziejaus aukštumėlė iš 250 akmenų – tiek vyrų išėjo su kun. A. Mackevičiumi

daugelį dešimtmečių. Pokario metais mokyklos palėpėje buvo partizanų slėptuvė, vėliau pastatas ilgus metus stovėjo tuščias ir apleistas, kol 1993 m. buvo įkurtas muziejus.

2010 m. dvaro centro dalis, kurioje buvo muziejus, rekonstruota, įrengta nauja moderni ekspozicija. Joje siekiama kuo išsamiau lankytojus supažindinti su 1863 m. sukilimo priežastimis, eiga, skirtingomis dalyvių grupėmis, iškiliais asmenimis.

SUKILIMO 150-METIS

KĖDAINIAI.

→ 10 p.

Pagrindinė ekspozicijos mintis – raudonos ir baltos spalvų derinys bei dvipusiškumo aspektas. Šios spalvos pasirinktos todėl, kad jos simbolizuoja sukilimo dalyvių grupes – „raudonuosius“ ir „baltuosius“. „Raudonieji“ – demokratiškesni piliečiai, dauguma jų valstiečiai, miestiečiai ir smulkūs bajorai. „Baltieji“ – buvusios LDK ir Lenkijos karalystės dvarininkai, stambesni šlėktos.

Kai kuriose erdvėse įvedama ir tamsiai pilka spalva – tai trečioji sukilimo pusė, carinės Rusijos kariai. Iš nuotraukų žvelgia cariniai generolai, sukilimo malšintojai, vėlesni kolonistai. Kitos ekspozicijos salės byloja apie sukilimo eigą, pralaimėjimą ir pasekmes. Stenduose eksponuojami žymiausio paberžiečio – vieno iš sukilimo vadų Antano Mackevičiaus asmeniniai ar su juo susiję daiktai. Ekspozicijoje bandoma atkurti dvaro atmosferą. Instaliacijos, kiti dizaino sprendimai (ekspoziciniai baldai, įvairių formų stendai, ekspoziciniai apšvietimai) paryškina turimus eksponatus, o informacija lankytojui pateikiama šiuolaikiškai, įdomiai ir įtaigiai.

Paberžės Švč. Mergelės Marijos apsilankymo bažnyčia

Paberžės bažnyčia yra ne tik viena gražiausių medinių šventovių vidurio Lietuvoje, garsi ir jos istorija. Jau pačią pastatymo pradžią gaubia mįslės. Tikriausiai Paberžės dvaro savininkas Šilingas XVIII a. pab. pastatė medinę aštuoniakampę koplyčią, kuri iki 1853 m. tapo Surviliškio filija. XIX a. legenda byloja, kad dabar stovinti medinė, su klasicistiniu portiku ir barokiniu bokšteliu

1863 m. sukilimo muziejaus ekspozicijos

1863 metų sukilimo muziejus Paberžėje

Kautynės prie Šventybrasčio. Dail. J. Burn-Smeeton ir J. Cosson

virš jo šventovė neva XIX a. vid. buvo atvežta iš Ugionių.

Šioje atokioje, nuo didžiųjų kelių pasislėpusioje bažnyčioje tarnavo dvasininkai, kurių darbai apipinti legendomis. Žymiausias jų – Antanas Mackevičius, vyskupo M. Valančiaus 1855 m. paskirtas Paberžės filialistu. A. Mackevičius dalyvavo 1861 m. religinėse manifestacijose, iš sakyklos kritikavo 1861 m. valstiečių reformą, ragino valstiečius kovoti prieš dvarininkus ir rusų valdžią, kovoti už lietuvių teisę patiems spręsti, koks turi būti Lietuvos likimas. Jis vienas iš pirmųjų Lietuvos dvasininkų įsijungė į pasirengimą sukilimui. 1862 m. Kėdainiuose jis susitiko su būsimaisiais sukilimo vadais Lietuvoje Z. Sierakausku ir K. Kalinausku ir aptarė artimiausią veiklą. Paberžėje A. Mackevičius suorganizavo sukilėlių būrį, kuriam priklausė apie 300 kovotojų. 1863 m. pavasarį jis pirmasis Lietuvoje pradėjo kovos veiksmus. Kovo 20 d. Paberžės bažnyčioje kunigas perskaitė sukilimo manifestą ir iškeliavo su bendražygiais į karą.

Lietuviško rašto draudimo laikais Paberžės kuratas kunigas Antanas Kasperavičius platino draudžiamą lietuvių spaudą. XX a. viduryje į Paberžę sovietų valdžios buvo atitremtas kitas nepaklęsęs imperijai dvasininkas – buvęs politinis kalnys, kapucinų vienuolis Algirdas Mykolas Dobrovolskis – tėvas Stanislovas. Ištremtas merdėjimui, pamažu jis tapo dar vienu Paberžės sielos milžinu, kuris bažnyčią pavertė taikaus pasipriešinimo sovietinei imperijai simboliu. Nebe kardu, kaip A. Mackevičius, tačiau žodžiu, kaip kitas jo pirmtakas A. Kasperavičius, tėvas Stanislovas ėmėsi kovoti su blogiu – laikė ir platino draudžiamą literatūrą („Lietuvos katalikų bažnyčios kroniką“, „Aušrą“, pagrindinius leidinius iš Rusijos ir kt.). Paberžėje lankėsi daug žmonių, ypač jaunimo, disidentų iš SSRS. Tėvas Stanislovas rūpinosi Paberžės aplinka, kapinėmis, apjuosė šventorių tvorelėmis, atvežtomis iš sovietų naikinamų Rygos kapinių. Rinko paveikslus, dekoracijas, įkūrė muziejų.

Galima palyginti abiejų legendinių dvasininkų gyvenimo saulėlydį. Rusijos karo lauko teismo sprendimu, A. Mackevičius 1863 m. buvo viešai pakartas. Jis palaidotas slapta, o kapas kazokų eskadrono sutryptas. Pasak legendos, prieš mirtį sukilėlių vadas ištarė: „Aš savo padariau, o dabar užbaikite jūs“. Tai ir buvo padaryta, nors pats kunigas Rusijos imperijos galo nebepamatė. A. Dobrovolskis sovietinę imperiją nugalėjo, savo darbą užbaigdamas pats. Dvasininkas mirė 2005 m., jo kapą galima pagerbti Paberžės bažnyčios šventoriuje, mintyse pagerbiant ir kitus bažnyčioje tarnavusius dvasios milžinus.

PASVALYS

Vida Stokienė
Pasvalio rajonas

2013 m. balandžio 23 d. Lietuvos maironiečių Jurginių sambūris ir Pavasario balsų konkursas vyko Pasvalyje. Į šventę atvyko per 600 Lietuvos maironiečių.

Maironiečiai turėjo galimybę susipažinti su Pasvalio rajonu, jo istorija. Lankytasi 4 rajono mokyklose: Pasvalio Svalios pagrindinėje (poetas Bernardas Brazdžionis-Vytė Nemunėlis Stebeikėliuose ir Žadeikiuose), Pumpėnų vidurinėje (1863-ųjų metų sukilimo atgarsiai Pumpėnų valsčiuje, A. Mackevičius, Krikliniai), Joniškėlio Gabrielės Petkevičaitės-Bitės gimnazijoje (Pušalotas, A. Juška, kelionė po Joniškėlio Respubliką) ir Pasvalio Petro Vileišio gimnazijoje (Vileišiai iš Medinių kaimo, Vileišiečių organizacijos veikla, literatūrinis Krinčinas, Pasvalio istorija). Šventės išvakarėse memorialinė lenta atidengta prof. Vandos Zaborskaitės gimtinėje Vaškuose.

Aplankę rajoną visi dalyviai susirinko į Pasvalio šv. Jono Krikštytojo bažnyčią. Čia aukotos šv. Mišios už maironiečių draugiją, pašventinta Pasvalio Svalios pagr. m-klos maironiečių būrelio vėliava.

Po šv. Mišių visų laukė karšta arbata ir gardi Pasvalio jaunųjų šaulių išvirta kareiviška košė (mokytojas, šaulių vadovas Sigitas Ilgutis). Pietus pajvairino malonus bendravimas, naujos pažintys, maironiečių veiklos ateities planų aptarimas.

Lietuvos maironiečių draugijos sambūrio kulminacija – koncertas ir eilėraščių konkurso „Pavasario balsai“ dalyvių ir laureatų apdovanojimas. Koncertą rengė Pasvalio Petro Vileišio gimnazijos (mokytojos Regina Grubinskienė, Nida Sakalauskiene, Dalia Baniulienė), Svalios pagrindinės mokyklos (mokytoja Rasa Sturienė, vadovai Lina ir Albertas Bartašiai, Jolanta Preidžiuvienė), Pasvalio muzikos mokyklos (vadovai Dava Garlauskienė, Rimvydas Mitkus, Elona Rodžienė) kolektyvai. Susirinkusius Lietuvos maironiečius sveikino Svalios pagrindinės mokyklos maironietė Toma Armonavičiūtė,

Judita Sakalienė ir maironiečiai
Kauno Maironio universitetinė g-ja

Dėkojame svetingiesiems pasvaliečiams

Kauniškiai buvome labai svetingai pasitikti Pasvalio Petro Vileišio gimnazijoje, pavaišinti gardžiais pusryčiais, susižavėję žiūrėjome gimnazistų meninę programą. Labai prasminga ir įspūdinga pasirodė tai, kad viso renginio metu su mumis buvo kalbama to krašto tarpe. Kai kurie iš mūsų, kauniškių, pasakojimų apie Pasvalį klausėsi ypač atidžiai, nes ne taip jau paprasta buvo suprasti rytų aukštaičių tarmės panevėžiškių patarmę. Vėliau Petro Vileišio gimnazijos mokiniai gidai suskirstė mus į

Pasvalio rajono savivaldybės meras Gintautas Gegužinskas, Lietuvos maironiečių draugijos pirmininkas Eugenijus Urbonas.

Kasmetinio poezijos konkurso „Pavasario balsai“ literatūros tyrinėtojos profesorės Vandos Zaborskaitės premijai laimėti dalyvius (Raseinių r. Ariogalos gimnazija, Panevėžio r. Karsakiškio Strazdelio pagr. m-kla, Pasvalio Svalios pagr. m-kla, Jurbarko Naujamiesčio pagr. m-kla, Radviliškio Vaižganto gimnazija, Telšių Vincento Borisevičiaus gimnazija, Telšių r. Varnių Motiejaus Valančiaus gimnazija, Panevėžio r. Velžio gimnazija, Panevėžio „Žemynos“ pagr. m-kla, Kauno r. Karmėlavos Balio Buračo gimnazija) pristatė konkurso komisijos pirmininkė lietuvių kalbos ir literatūros mokytoja ekspertė Regina Grubinskienė ir sambūrio viešnia profesorės įdukra Virgilija Stonytė. Konkurso laureate tapo Kauno r. Karmėlavos Balio Buračo gimnazijos maironietė Julija Burkovskijytė, Maironiečių draugijos premijomis apdovanotos Radviliškio Vaižganto gimnazijos maironietė Milda Urbonavičiūtė ir Jurbarko Naujamiesčio pagr. m-klos maironietė Deira Jakaitė, Pasvalio rajono savivaldybės prizu – Panevėžio „Žemynos“ pagr. m-klos Matas Kuncė, Pasvalio literatų klubo „Užuovėja“ prizu – Panevėžio r. Velžio g-jos Miglė Kulionytė, Pasvalio r. jaunimo organizacijų sąjungos „Apskritasis stalas“ prizu – Pasvalio Svalios pagr. m-klos Toma Armonavičiūtė. Renginį vedė Pasvalio Petro Vileišio gimnazijos antrokai: Julija Rastauskaitė, Uršulė Simonaitytė ir Dovydas Palijanskas.

Scenografiją kūrė mokytojos Onutė Šližienė ir Diana Strakšienė (Pasvalio Svalios pagr. m-kla). Nuoširdūs padėkos žodžiai dekanui Algiiui Neverauskui, šventės rėmėjams – Pasvalio rajono savivaldybės administracijai, Pasvalio rajono jaunimo organizacijų sąjungai „Apskritasis stalas“, Pasvalio rajono ūkininkų sąjungos pirmininkui, Rajono tarybos nariui Vilhelminui Janušoniui, Pasvalio

grupeles ir vedė pažintines ekskursijas po Pasvalio miestą. Labai autentiški ir įdomūs pasirodė Girnų muziejus po atviru dangumi bei Pasvalio krašto muziejus, taip pat Žalsvasis šaltinis, Lėvens ir Svalios santaka. Jaunieji pasvaliečiai mums atskleidė savo miesto savitumą ir jaukumą. Visą pusdienį mus gaubė ypatingo aukštaitiško svetingumo dvasia, kurią prisiminsime dar ilgai. Nuoširdžiai dėkojame Petro Vileišio gimnazijos direktoriui, mokytojams bei gimnazistams, padovanojusiems mums tiek daug įsimintinų akimirų. Ačiū Jums už svetingumą, draugiškumą ir ypatingą šilumą. Laukiame Jūsų Kaune!

Maironiečių sambūris Pasvalyje

Jurginės Pasvalyje. Švietimo sk. spec. Vida Stokienė ir Krinčino E. ir L. Matuzevičių muziejaus vadovas Albinas Mačiulis. 2013-04-23

Priekyje Krinčino Antano Vienažindžio pagr. m-klos direktorius Algimantas Kaminskas ir V. Zaborskaitės įdukra Virgilija Stonytė. 2013-04-23

Svalios pagr. m-klos maironiečių vadovėms Kristinai Motiečienei ir Daliai Balčiūnienei ir maironiečiams.

Dėkingi Pasvalio Petro Vileišio ir Joniškėlio Gabrielės Petkevičaitės-Bitės gimnazijų, Pumpėnų vidurinės ir Pasvalio Svalios pagrindinės mokyklos pedagogams ir mokiniams už maironiečių priėmimą ir rajono literatūrinio ir istorinio paveldo pristatymą.

Maironiečių draugijai padėkos raštą įteikė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Jaunimo reikalų departamento vyr. specialistė Inga Kvaraciejūtė.

Šventinama Svalios pagr. m-klos maironiečių vėliava

PASVALYS

Zita Andrijaitienė

Raseinių r. Ariogalos g-ja

Balandžio 23-osios rytą Raseinių rajono Ariogalos gimnazijos maironiečiai išvyko į Lietuvos šiaurinę dalį – į Pasvalio kraštą, kur vyko tradicinis šalies maironiečių sambūris, skirtas Tarmių metams, 1863 m. sukilimo

*Jurginės ir poezijos konkursas „Pavasario balsai“
Pasvalyje. Konkurso laureatės* 2013-04-23

Jurginės Pasvalyje

150-mečiui ir pavasario šventei – Jurginėms – paminėti.

Maironiečiai registravosi 4 mokyklose. Mes nuvykome į Pumpėnų vidurinę mokyklą, ten maloniai pasitiko mokiniai, mokytojai ir mokyklos vadovai. Pavaišino arbata ir skaniamis bandelėmis, aprodė savo mokyklą, kuri neseniai paminėjo 150 metų jubiliejų. Visus pasveikino Pasvalio krašto istorijos muziejaus darbuotojas, trumpai supažindino su Pasvalio krašto istorija bei sambūrio programa. Pumpėnų vidurinės mokyklos darbų mokytoja ir septintokai pamokė mus visus nusipinti „draugystės apyrankę“. Išvykome į Kriklinius (čia, kaip sužinojome, 1855 m. pradėjo dirbti jaunas kunigas Antanas Mackevičius). Mokykloje mus pasitiko istorikas J. Beniulis, jis išsamiai papasakojo apie 1863 m. sukilimą ir Kriklinių krašto istoriją. Apsilankėme mokyklos muziejuje, vykome prie paminklo 1863-ųjų m.

žuvusiems sukilėliams atminti.

Pasvalyje, Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje, susirinko visi maironiečiai. 13 valandą vyko Jurginių šv. Mišios, pašventinta Pasvalio „Svalios“ pagrindinės mokyklos maironiečių vėliava, taip pat pašventinti Jurginių duonos kepaliukai, kuriais galėjo pasivaišinti visi. Po šv. Mišių Vytauto Didžiojo aikštėje valgėme kareivišką košę, gėrėme arbatą, bendravome.

Pasvalio kultūros centre vyko maironiečių Jurginių šventinis koncertas. Miesto moksleiviai parodė įdomią programą, supažindino visus su Jurginių papročiais. Kaip ir kasmet, šios šventės metu apdovanoti maironiečių poezijos konkurso „Pavasario balsai“ nugalėtojai ir dalyviai. Laureatams V. Zaborskaitės premijas įteikė profesorės įduktė Virgilija Stonytė. Paskui visi pagerbėm Anapolin išėjusio poeto, maironiečių bičiulio Marcelijaus Martinaičio atminimą, padainavome dainą „Tu numegzk man, mama, kelią“.

Išsivežėme iš šventės puikius įspūdžius, gerą nuotaiką. Džiaugiamės susipažinę su svetingu Pasvalio rajonu, jo istorinėmis vietomis, paminklais ir žymiais žmonėmis.

Kriklinių švč. Mergelės Marijos apsilankymo bažnyčia. Čia tik kelis mėn. 1855 m. dirbo kun. Antanas Mackevičius, vėliau iškeltas į Paberžę

Darija Lauraitytė

Raseinių r. Girkalnio pagr. m-klā

Parkas plečiasi

Apniukęs gegužės 11-osios ryto dangus neišgašdino Raseinių r. Girkalnio miestelio švaros mylėtojų. Nemažas jų būrys susirinko prie seniūnijos. Tarp jų – ir maironiečių būrelio nariai.

Linksmiai nusiteikę, įrankiais nešini, susirinkusieji patraukė į daubą, kurioje vyksta įvairūs miestelio renginiai. Ten visi plūšėjo išsijuosę, buvo atsodinti neprigiję medeliai, surinktos šiukšlės.

Dalyviai pasuko Šėtupio upelio link, kur jau kelinti metai sodinamas parkas „Girkalnio gotas“. Ten visus pasitiko parko įkūrimo idėjos sumanytojai ir įgyvendintojai: buvęs alpinistas, inžinierius ekspertas Vitalius Stepulis su žmona, parko projektuotoja Vitalija Stepulienė, profesorius Česlovas Kalenda ir Česlovas Jocius, parkui kurti padovanojęs žemės sklypą. Buvo atvežti 38 ąžuoliukų ir 32 berželių sodinukai, tad darbo pakako visiems: vyrai kasė duobes, moterys nešė iš upelio vandenį, sodino medelius.

Jaunieji maironiečiai kartu su Č. Jociumi pasodino du ąžuoliukus: vieną Maironiečių draugijos, o kitą Girkalnio progimnazijos (1949 m.) mokinių: Č. Kalendos, Č. Jociaus, E. Urbono ir kt. Giraitėje jau ošia ąžuoliukai Žalgirio mūšio 600-osioms metinėms atminti, Jocių giminės, giraitės projektuotojų Vitaliaus ir Vitalijos Stepulių ąžuoliukai, ąžuoliukas mokytojo kraštotyrininko Liudo Bereišos atminimui įamžinti, kiti vardiniai medeliai.

Malonu buvo susipažinti, pabendrauti ir kartu padirbėti su žmonėmis, kuriems ir po daugelio metų jų jaunystės miestelis yra brangus, kurie rūpinasi jo grožiu, neabejingi jo ateičiai. Tikimės, kad pasodinti ąžuoliukai prigis, o pasistiebę suteiks užuovėją ar pavėsį visiems, mylintiems Girkalnį.

Maironiečių būrelio nariai su parko idėjos sumanytoju Č. Jociumi, būrelio vadove D. Garšviene ir direktoriaus pavaduotoja ugdymui R. Gudžiūniene prie pasodinto ąžuoliuko.

Mūsų kūryba

Salomėja Aleksandraitė-Mikelaitytė

Poema gyvenimui

Duona pro kulky gaudesį, pro kraują tekantį
Šaukė mane gyventi.
Tyliai ošė medžiai, mėlynavo dangus,
Skraidė vieniši paukščiai.
Eisiu, oi eisiu lapių takų ieškoti.
Pakėlusi akis.
Seksiu, kaip vanagas
Skraido virš šilo ir kirsiu medelį –
Darysiu langą išeitį į pasaulį.
Eisiu su paukščio skrydžiu, su medžio ošimu,
Su mėlynės uoga. Su bruknės šypsena.
Lenkiuosi medžiui, padėjusiam
Parnešti ugnį į namus, širdį ir rankas
sušildžiusiam.
Lenkiuosi medžio dainai, lopšį supusiai,
Gaivinusiai, žalias pasakas sekusiai,
Dainas išklausiusiai.
Per Pilvės vandenį, Šešupės skausmą,
Per Sūduvos miškų tankmę,
Per mano pačios būtį į protėvių žemę grįžtu.
Grįžtu su rudens šėlsmu, su lapų šnabždesiu,
Su parašytu ar ištartu žodžiu.
Iš savo laiko, skausmo, netekties.
Vaivorykštė man atneša rimtį dėl mūsų
šeimos vyrų,
Kažkada akmenėliais pavirtusių.
Moterų, po kelmo šaknimis užmigusių.

Protėvių žemėje

Susirenkame visi.
Senelis, paėmęs duonos kepalaitį, pagarbina,
Atlaužia visiems po žiauberėlę ir pabučiavęs
taria:
– Valgykit...
Iš kažkur atskridusi šviesa sklinda viršum
stalo,
Dengto linine staltiese.
Tada pakelia dubenį, nuostabiai išskobtą.
Palaimina, apveddamas delnu jo kraštus.
Priglaudęs šaukštą, švelniai pabučiuoja.
Dubuo atsargiai eina per rankas.
Pagaliau prie durų atsistoja.
Nušvinta ugniakuras. Žaižaruoja, dega...
Kaip filmas prieš akis prabėga mūsų
gyvenimas.
Senelis pasakoja, deklamuoja,
lyg su savimi kalbasi.
Gyvenimas seka pasaką.
O pasaka turi pabaigą.
Išėjom siauroju mes tiltu, kuriuo sugrįžt
nebegalime.
Tik obelys plaukė padangėmis.
Jas plėšė ir draskė vėjas.
Parėkavo, parėkavo brangiausi metai išėję.
Kopėm ir lipom į kalną.
Bekvapės rūkas vyniojos.
Pajutom jėgą nematomą, lydėjo ji rytą, vakarą.
Čia jūs protėvių žemė. Šviečia lubino žvakės.

Čia paukščių giesmių milijonai, geltonuoja
purienų akys.
Čia žydi ir paparčiai, ir laimė aplink sklando.
Čia metai mūsų sutūpę šildosi prie nuostabaus
ugniakuro.
Pasipuošę gražiausiais žiedais, netikėtai į
laisvę išėję.

Prieš akis sužaliuoja pieva, suošia giria,
pražysta gėlės,
Javai gražiai želia. Virš galvų sučiulba
vyturys.
Žiūrime – sklando į kambarį užklydę
paukščiai.
Iš prie sienos stovinčio kibiro senelis
Pasemia saują smėlio
Ir sulipdo žemę. Jai nusilenkiame.
– Štai šioje žemėje jūs esat.

Sugrįžtame į žemę

Staiga už durų medžiai sulapoja,
Samanos suželia, sučiulba paukščiai
lizduose.
Išeiname į žemę, į dangaus mėlį,
Į beržo ašarą ir į... save.
Daug medžių greitai priaugo. Šakos,
liemenys, lapai.
Žiedai prasiskleidė.
Paukščiai sučiulbo tarp šakų.
Mūsų daug, seneli, ar matai?
Ir čia, ir Tavo pasaulyje.
Priesaiką Tau, tėviškei, Tėvynei nešiosim
savo širdyje.

Į savo namučius

Pakėliau kelias varpas į dangu
Ir tylėdama padėjau ant žemės grumsto,
Kad ji tuščia neliktų.
Tikiu, kad saulė sušildys atriektą žemę,
Kol pavogs ją tamsejantis miškas.
Ėjau namo su gamta susiliejęsi, pajutusi
tylintį lauką,
Ramybę, į širdį atėjusią.
Paukščiai pritilo, šakos nurimo...
Ryte su saule keliuosi. Kažkas lopšį pina.
Kažkas žlugtą skalbia, kažkas
Dūmus pro kaminą pučia.
Liepa kiemelyje žydi, šakomis į dangu
bujoja.
Prie jos seserys baltas drobules kloja.
Ir pačios prie ugniakuro, dar nedegančio,
atsisėda.
Saulė uždega laužą. Subruzdza ratelis, lino
siūlą braukdamas,
Šilko siūlą vydamas.
Aušra į židinį nukrinta. Sėdžiu prie stalo, kad
liktų vietos tam,
Kas dar ateis.

Namučiuose

Kieme suloja šuo. Gaidrys pragysta.
Viena. Lyg duona atriakta.
Duonos žiauberėlę pabučiuoju už visus.
Valgau...

Matau – šviesa bėga stalu, sklinda rankomis,
Dainuoja širdyje.
Giria linguoja, ošia giesmę,
Kažkada mano širdyje tėvų namuos
užgimusių.
Kažkas uždegė naują žvaigždėlę,
Riksmu pasveikindamas žemę,
Mūsų Motinų Motiną.
Pakeliu dubenėlį ir pasveikinu naują senelių,
tėvų,
Mano kaimo gyventoją.
Lietuva išliks...
Žemė tuoj puošis pavasario žiedais, žodis
lekia per pasaulį,
Papročiai, dainos padangę skardena.
Mes pakilsim dideliu dideliu skrydžiu...

Rūta Abukauskaitė

Panevėžio r. Velžio g-ja

Vėjo sparnuos

Vėjo sparnuos kyla ir leidžiasi saulė,
Šalia išdygsta ir žydi gėlė.
Vėjo sparnuos ir aš gyvenu,
Ir ačiū tariau, mano mylima Žeme.

Taip gera viską pamiršti,
Iš naujo pradėti pavasarį
Ir kilti su vėju ten, kur nebuvau.
Supsiuos tyruose vėjo sparnuose.

Rūta Poškutė

Telšių r. Varnių Motiejaus Valančiaus g-ja

Man daug nereikia

Pamenu, kaip jodinėjau arkliais,
Supausi ant medžio šakos,
Vaikštinėjom po medžiais,
Nuo kurių krito spalvoti lapai.

Man patinka skinti gėles,
O vėliau jas pripinti,
Klausantis paukščių giesmių,
Sėdėti ant auksinių šiaudų.

Norėčiau vis dar užuosti,
Pajusti tą kaimišką kvapą,
Žiūrėti į mėlyną dangų
Ir švelniai visus apkabinti.

Kitiems tai nieko nereikia,
Bet man tai svarbu.
Kaime nieko per daug nėra,
Bet man daug ir nereikia.

Esu mergaitė iš pievų, miškų,
Man nerūpi, ką randat dideliu mieste.
Nepatinka man muzika jūsų tranki,
Aš klausaus tik tylios ir ramios.

KULTŪRA

Keliauta Maironio, 1863 m. sukilėlių ir
Užnemunės keliais

Vilija Raubienė
Panevėžio kolegija

Grupė Panevėžio entuziastų (švietimo, kultūros, medicinos darbuotojų) rugpjūčio pirmąjį savaitgalį praleido labai turiningai. Patys pasirenę šiek tiek kitokį maršrutą nei siūlo turizmo ir informacijos centrai per porą dienų nuvažiavome apie 700 kilometrų. Mūsų kelionės pradžia buvo Paberžėje. Tėvo Stanislovo kapas, senoji klebonija ir 1863 metų sukilimo muziejus, neseniai atidengtas paminklinis akmuo sukilėliams „Už jūsų ir mūsų laisvę“. Pro Baisogalą vykome Raseinių link. Pakeliui stabtelėjome Maironio tėviškėje, apžiūrėjome gražiai prižiūrimą teritoriją ir namą, kuriame augo poetas, paskui pėsčiomis pro šaltinėlių nukeliavome iki Pasandravio, Maironio gimtinės. Nors čia beveik nieko, išskyrus ūkinį pastatą, nėra išlikę, būtent ši vieta paliko mums didelį įspūdį, nesinorėjo iš čia išvykti. Aura, gaubianti šią sodybą, mums pasirodė tikrai nepaprasta. Kad susidarytume dar aiškesnį vaizdą apie Maironio gyventas vietas, vykome į Betygalą. Nuvykę ant Betygalos piliakalnio aplankėme greta jo esančiose kapinaitėse

Maironio tėvų kapą. Prie Lietuvos dainiaus tądien dar turėjome galimybės „prisiliesti“ labai netikėtoje vietoje, pušyne prie Nemuno Ringovės kaime. Kad ir čia būtų įamžintas Maironis, pasistengė Lietuvos maironiečių draugijos vadovas Eugenijus Urbonas. Jo iniciatyva poeto 150-ųjų gimimo metinių proga pastatytas kryžius (aut. panevėžietis Donatas Jasinevičius) su Maironio žodžiais, viloje įrengtos ekspozicijos Maironiui ir vienas iš 1863 metų sukilimo vadų kunigui Antanui Mackevičiui. Beje, vos už keleto kilometrų vykstant panemune nuo Ringovės Vilkijos link jis prie pakelėje stovėjusio (dabar rekonstruoto) girininko namelio buvo aptiktas. Šio gražiai prižiūrimo pakelės namelio neaplenkiame ir mes, trumpam stabtelėjome. Vilkija pasitiko mus džiaugsmingai, su muzika ir atrakcijomis (tądien vyko miestelio šventė), tačiau mūsų laukė suplanuotas kėlimasis keltu „Vilkynė“ per Nemuną. Ir štai mes jau keliaujame Užnemunės keliais. Pravažiavę Lekėčius, Lukšius, lankome Šakių rajono kultūros centrą – Zyplių dvarą. Daugelį iš mūsų labai nustebino ne tik puikiai atstatyti dvaro rūmai, juose esančios profesionalių menininkų

darbų ekspozicijos ir daugybė kambarių nakvynėi, bet ir ta dvasia, kuri čia vyrauja. Tai objektas, iš tiesų skirtas žmonėms, labai atviras ir nepriekaištingai tvarkomas. Gaila, kad šįkart nepavyko susitikti su šio dvaro siela puoselėtoju Lukšių seniūnu Vidu Cikana. Griškabūdyje stabtelėję prie paminklo bendrinės lietuvių kalbos tėvui ir visuomenės veikėjui Jonui Jablonskiui vykome į nakvynės vietą Žvirgždaičiuose. Prie pat Žvirgždaičių, Tupikų kaime, ne tik Telšių vyskupo, Nepriklausomybės akto signataro Justino Staugaičio tėviškė, bet ir pirmosios Lietuvos lakūnės, parašutininkės Antaninos Liorentaitės gimtinė ir jos kapas. Antros dienos maršrutas driekėsi ne tik zanavykų, bet jau ir kapsų žemėmis – Kudirkos Naumiestis, Sintautai, Pilviškiai, Vilkaviškis, Marijampolė.

Paminklinio kryžiaus prie Nemuno dedikacija:

„Pasklido giesmė po tą šalį toli,
Kur Nemuno vandenys bėga“

Maironis

Vilija Raubienė
Panevėžio kolegija

Jono Jablonskio pėdsakai Panevėžyje

Susitikimo dalyviai

Į Panevėžio kolegijos Jono Jablonskio auditoriją kalbininko vaikaičiai prof. Vytautas Landsbergis apžiūrėti auditorijos, susitikti su kolegijos bendruomene ir pamatyti misteriją „Nubudom kalbos geležį“ (apie carinę Panevėžio mokytojų seminariją ir J. Jablonskio darbą ir gyvenimą Panevėžyje 1906–1908 m.) buvo pakviestas pavasarį, gegužės 24 d. Susitikime su kolegijos bendruomene, miesto šviesuomene V. Landsbergis daug dėmesio skyrė savo seneliui J. Jablonskiui ir jo nuveiktiems darbams Lietuvos labui. V. Landsbergi maloniai nustebino ne tik šiuolaikiškai įrengta jo senelio vardu pavadinta auditorija, bet ir J. Jablonskio portretas.

Marijona Birutė Navakauskienė
Raseinių r., Betygala

Apie maironiečius ir
senovišką altorių

1987 m. spalio 9 d. Raseinių r. Betygalos vidurinei mokyklai suteiktas Maironio vardas. Maironio pėda ryškiai įspausa Betygalos žemėje: Maironis mokėsi Betygalos pradinėje mokykloje, Piliakalnio kapinėse palaidoti poeto tėvai, seserys. Betygalos bažnyčioje Maironis, tapęs kunigu, laikė pirmąsias mišias. 1930 m. su kanauninku Pranu Janulaičiu, su bažnyčios choristais ėjo giedodami link Dubysos iki Šv. Jono šaltinėlio, kurį kai kas vadina ir Maironio vardu.

1987 m. mokykloje įkurtas Maironio muziejus, kuriame yra apsilankę daug garbingų svečių. Miestelyje veikia Betygalos muziejus, yra Poetui skirtas kampelis.

Daug turistų atvyksta į Betygalą, Pasandravį, Bernotus pavaikščioti Maironio takais. Jaunieji maironiečiai kartais veda ekskursijas, renka medžiagą apie Maironį, domisi daiktais, kurie buvo jo aplinkoje.

Netoli Betygalos yra Armonų kaimas, kur gyvena Stasė Siliūnaitė-Grinevičienė. Ji renka senus daiktus, turi keletą senoviškų baldų. Prie vienos komodos, bufeto, medinės spintos, pertvarkytos į altorių, meldėsi Poetas kartu su pusbroliu, kunigu Pranu Šniukšta. Ponia S. Siliūnaitė-Grinevičienė pasakojo taip: „Tėvas šį bufetą parsigabeno iš Maironynės, t. y. iš Bernotų. Praveri dureles, uždegi ten pastatytas žvakes, meldiesi atsiklaupęs. Prie jo meldavosi į namus parvažiavęs Maironis. Jei svečiuodavosi pusbrolis kunigas P. Šniukšta, meldavosi kartu. Tą bufetą vadiname altoriumi. Prie jo meldėsi Poeto giminaitis, kunigas Stasys Kurmauskas, kiti kunigai.“

KRONIKA

Alytaus r. Butrimonių gimnazijos maironiečiai aktyviai dalyvavo minint valstybines šventes, kartu su gimnazijos bendruomene dalyvavo Lietuvos Respublikos Prezidentūros akcijoje „Atkurta Lietuvos valstybė švenčia 95-ąsias metines“ ir gavo Prezidentės dovaną – Lietuvos valstybinę vėliavą. Minint 1863-ųjų metų sukilimo 150-ąsias metines parengė meninę kompoziciją „O Lietuva mano“.

Irena Raščiuviene

Vilniaus Vytauto Didžiojo g-ja

Stebina, verčia grožėtis ir žavėtis...

Vilniaus Vytauto Didžiojo gimnazija negali pasigirti turinti nuolat veikiančią maironiečių būrį, bet vis tiek džiaugiamės, kad galime stebėti ir jausti maironiečių veiklą, bendrauti su gražias idėjas skatinančiais šio sambūrio vedliais, skaityti „Sandravą“ ir E. Urbono parengtus leidinius, o pagal galimybes įsijungti ir į kai kuriuos projektus.

Nepamirštami, laiko neatitolinami stovyklos Punske įspūdžiai, palikę tenykščių dūkų gerumo, nuoširdumo, aplinkos grožio dovanų, įspūdinga šventė Trakų pilies kieme, kur koncertavo ir mūsų dainininkai, turininga konferencija Vilniaus universitete ir kiti renginiai. Jie skatina burtis geriems darbams, ieškoti kuo įdomesnių veiklos formų. Maironiečių idėjų įkvėpti gimnazijoje per pertraukas surengėme Maironio poezijos skaitymus, kuriuose galėjo dalyvauti kiekvienas mokinys, atsivertęs ant staliuko padėtą Maironio lyrikos tomelį, eksponavome mokinių plakatus „Antai pažvelki – tai Vilnius...“, vykome į Maironio muziejų Kaune, dalyvavome kūrybiniame konkurse „Laiškas Maironiui“. Lietuvos dainiui bei jo kūrybai daug vietos buvo skirta ir netradicinio ugdymo savaitės pamokose, kuriose mokiniai kūrė projektus, pristatymus, rengė viktorinas.

Visada, kai tik pagalvoju apie maironiečių draugiją, susimąstau: iš kur imasi jos organizatorių entuziazmas, kas teikia jėgų, iš kur tas gebėjimas neišsekti, nesuasmulkinti, nepavargti? Žinoma, giliausias šaltinis – tai Maironio asmenybė, jo kūrybos grožis ir prasmė. Bet svarbūs ir platesni kontekstai, susiję su tautinės ir pilietinės atminties puoselėjimu, noru nutiesti tiltus tarp praeities, dabarties ir ateities, sujungti skirtingų kartų patirtį ir pojūčius, naujai pažvelgti į tai, ką mums paliko istorija.

Lietuvos maironiečių draugijos veikla – pavyzdys ir organizacijoms, ir mokyklų bendruomenėms. Juk daug galima nuveikti, kai turi kilnių tikslų, gražių svajonių ir nepailstamai dirbi, kai tiki idėjomis, kurias kitiems skleidi.

Kauno „Santaros“ gimnazijos būrelio pagrindinės gairės – socializacija (gebėjimas bendrauti su įvairaus amžiaus ir skirtingos socialinės padėties žmonėmis) bei gimtojo krašto pažinimas (kelionės po Lietuvą).

VšĮ Panevėžio Kazimiero Paltaroko gimnazijos maironiečiai skaitė pranešimus Lietuvos maironiečių draugijos konferencijoje.

Beatričė Žiurinskaitė

Alytaus Adolfo Ramanausko-Vanago g-ja

Rugpjūčio 22–23 d. Aukštadvaryje vyko LiJOT tarptautinių reikalų koordinatorių tinklo susitikimas, organizavo Karolis Žemaitis. Organizacijų nariai pasidalijo patirtimi apie tarptautinių ryšių veiklą. Dalyvavome dviese: alumnė maironietė Kamilė Kapočiūtė ir aš. Aptarėme svarbiausius artėjančius tarptautinius renginius. Darbo grupėse modeliavome idėjas, ką jaunimo organizacijos ir LiJOT galėtų veikti tokiose srityse kaip tarptautinė, nacionalinė ir regioninė jaunimo politika. Maironiečių idėja – ieškoti būdų ir galimybių bendradarbiauti su išvykusiu jaunimu.

Panevėžio „Žemynos“ progimnazijos maironiečiai susitiko su krašto savanoriais, lankėsi KASP Vyčio 5-ojoje rinktinėje. Įsijungėme į akciją „Augu skaitydama“. Juozo Miltinio dramos teatre žiūrėjome spektaklį „Visada tavo. Ana Frank“. Kartu su kudirkačiais organizavome edukacinę išvyką „Knygnešių takais“ (aplankėme Vadaktėlius, Ustronę, Krekenavą. Varnakalnyje improvizavome slapta knygų kelią ir tykančius pavojus).

Raseinių r. Ariogalos gimnazijos maironiečiai organizuoja renginius, skirtus Maironiui ir kitiems rašytojams paminėti, kas antri metai – rajono mokslinę gimtosios kalbos konferenciją. Su jaunaisiais šauliais dalyvauja žygiuose, skirtuose Vasario 16-ajai ir Kovo 11-ajai paminėti. Kiekvieną pavasarį sodina gėles Maironio tėviškėje ir ant Maironio tėvų kapo Betygaloje.

Nijolė Kuliešienė

Prienų r. Jieznas g-ja

Kadangi 2013-ieji paskelbti Tarmių metais, bene didžiausia būrelio veiklos dalis skirta etninei kultūrai puoselėti. Dalyvavome šalies tarmių varžytuvėse „Tarmių malūnas“, laimėjome I vietą, todėl buvome pakviesti į tarptautinio festivalio „Atataria lamzdžiai“ Vaikų dieną, dalyvavome šalies etnokultūros projekte „Tautos lobynų gėmės“ (II vieta), tarpregioniniame folkloro kolektyvų festivalyje „Tėvelio dvarely“, šalies konkurse „Mano senolių godos“ (Dzūkijos regionas) ir kt.

Danguolė Jurelienė

Molėtų g-ja

Vyko viktorina, skirta Maironio metams, „Tarp amžių prašnek!/Mums krūtinę uždek“. Kartu su bibliotekos darbuotojomis ir senjorų klubo nariais organizuotas renginys „Skaityme Maironį kitaip“ Renginyje „Dedikacija Maironiui“ dalyvavo aktoriai Virginija Kochanskytė ir Petras Venslovas, dainininkė Rita Preikšaitė, pianistė Rūta Blaškytė.

Dalyvavo Molėtų viešosios bibliotekos šventėje „Pavasaris. Anava. Maironis jau žydi“. Mokiniai susidomėję skaitė E. Urbono knygą „Maironio kelias“ bei A. Ruseckaitės „Šešėlis JMM“. Vykome į edukacinę kelionę „Maironio gyvenimo takais“. Aplankytas Maironio muziejus Kaune, Pažaislio vienuolynas.

Nida Urbonavičienė

Radviliškio Vaižganto g-ja

Organizavo renginį Maironio jubiliejui – „Naktis su Maironiui“. Skambėjo eilėraščių ir dainų maratonas, vyko viktorina, interpretavome eilėraščius, kūrėme patys, oratoriai sakė poetą šlovinančias kalbas, orientacinėse varžybose rinkome iš eilučių ir „gelbėjome“ Maironio eilėraščius. Visus metus maironiečiai rinkosi į kūrybines valandėles, bandė kurti įvairių žanrų eilėraščius, dalyvavo kūrybiniuose konkursuose, keturių maironiečių kūrybos išspausdinta rajono literatų almanache. Domėjomės teatru, lankėmės Panevėžio, Vilniaus, Naisių teatrų spektakliuose.

Sigutė Motiejūnienė

Panevėžio Vytauto Žemkalnio g-ja

Gegužės mėn. dalyvavo Poezijos pavasario, keliaujančio per Lietuvą, renginiuose. Rinkome skaitomiausią poetą – Poezijos pavasarėlio laureatą. Šį titulą šiomet pelnė poetas, dailininkas Leonardas Gutauskas.

Emilija Norkevičienė

Alytaus r. Likiškėlių pagr. m-kla

Dalyvavo šalies renginyje „Lietuvos žydų gyvenimas ir tragedija“. Alytaus Vidzgirio memoriale, skirtame žydų genocidui atminti, kūrėme žydų genocido atminties knygą „Atmintis gyva“ (apdovanoti Padėkos raštu). Parengėme literatūrinę kompoziciją Alytaus miesto bendruomenei Sausio 13-osios minėjimui. Maironio 150-ųjų metų minėjimui mokyklos bendruomenei parengėme muzikinę-literatūrinę kompoziciją „Šalis, kur miega kapūs didvyriai“.

Radviliškio rajono maironiečiai dalyvavo kūrybinėje stovykloje Alksniupiuose. Aplankė Žiemgalių krašto Radvilonių ir Medikinių dvarus, vaidino etudus iš Maironio kūrybos, maudėsi, kūrė laužą, virė sriubą, kepė dešreles, žaidė, eiliavo, mokėsi šokti folkšokius, linksmai bendravo su bendraamžiais, kūrė eilėraščius.

Penktoji maironiečių stovykla vyks Pakalniškiuose, tad maloniai kviečiame dalyvauti maironiečius iš artimiausių rajonų!

Laima Žemaitienė

Alytaus r. Simno g-ja

Aktyviai dalyvavo Maironiečių draugijos renginiuose, kalėdinėje gerumo akcijoje Alytaus kūdikių namuose, džiaugiamės Gretos Miškinytės laimėjimu meninio skaitymo konkurse, ėjome didžiaviryių Jono Basanavičiaus ir Vinco Kudirkos gimtines keliais.

KRONIKA

Zita Andrijaitienė

Raseinių r. Ariogalos gimnazija

Išsaugokime tarmes

Gegužės septintąją – Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną – Ariogalos gimnazijoje vyko septintų–aštuntų klasių popietė „Išsaugokime tarmes“. Ją surengė bibliotekininkė Eglė Jankauskaitė ir jaunieji maironiečiai.

STOVYKLA MELNRAGĖJE

Kūrybos valanda

„Rugpjūčio žvaigždžių lietus“

Stovyklautojai susitiko su Žemaitijos rašytojų bendrijos narėmis: pirmininke Virginija Kairiene, Marijona Birute Kudulyte-Navakauskiene (2013 m. išleido jau 18-tą knygą „Betygalos krašto legendų

takais“), Vida Žirnova, Rita Bijeikyte-Gataute (Staršelskiene) – 4-oji knyga „Kalbinu žemę, motiną, Tėvynę“, Nijole Puzanauskiene.

Lina Stonytė, Simona Jakaitė

Kauno r. Babtų g-ją

M. Mažvydo skulptūrų parkas Klaipėdoje pradėtas formuoti 1997 m. miesto centre, buvusių kapinių vietoje. Parke eksponuojami

Melnragė

54 skulptorių darbai. Ten galima apžiūrėti 117 įvairiausių skulptūrų. D. Matulaitės „Dvylika brolių“ – mūsų dėmesį pritraukė šios skulptūros originalumas, išskirtinumas, įdomiai perteikti pasakos „Dvylika brolių, juodvarniais lakstančių“ motyvai. Iš tolo skulptūra atrodo beformė figūra, tačiau priėjus galima įžvelgti mergaitės veidą tarp dvylikos rankų porų.

Justas Jasėnas

Šešelis, Maironį prišaukęs

Kas geriau šiandien gali byloti apie Kūrėją? Žinoma, ši misija tenka ilgametei Maironio lietuvių literatūros muziejaus direktorei rašytojai Aldonai Ruseckaitėi, kuri parašė knygą „Šešelis JMM“ – Maironio gyvenimo meninius biografinius etudus. Ir už šią knygą, ir už kilnius jubiliejinių metų pastangas, ir už ilgametę ištikimybę Maironio vardui autorė Kauno rotušėje buvo apdovanota literatūrine Bernardo Brazdžionio premija.

Knygos viršelis – A. Ruseckaitės fotografija – joje toks žalias, didelio sodo fragmentas su Kristaus statula ir pavėsiene. Būta ir būta čia Maironio, ne tik obuoliai rinkti, vaišintasi, džiaugtasi žiedais, bet ir vaikščiota, mąstyta. Knyga sudaužo į šipulius (kaip tai gerai) mūsų stereotipus, patogiai susigalvotus vaizdinius. Atsiminiau, knyga priminė, kad Maironis pirmiausia žmogus – su savitu charakteriu, jausmais, žiūrėjimais, liūdesiu, laisvalaikiu, saugiomis ramybės valandomis namie. Todėl artimesnis, šiltesnis, labiau į mus panašus.

Knygoje aprašyti paskutiniai Maironio gyvenimo dešimtmečiai. Veiksmas vis namuose, kartais Kauno senamiestyje, Palangoje prie jūros. Paskutiniai metai sunkūs, nuolatiniai apmąstymai, įtempta sąmonė, galvojimai, baimė, baugumas. Autorė į tekstą vis įpina prisiminimų nuotrupas, kitų žvilgsnius ir supratimus, paties Poeto parašymus. Knyga vis labiau ir labiau artėja prie gyvenimo, kuriame apstu visko. Čia dera ir Maironio sakiny:

„Manyje gaudžia visas pasaulis“. Pasakojime sutiksime Šešeljį, kuris vis primena, dažnai kamuoja ir persekioja, klausinėja, nežinia, kur prapuola, nežinia kaip ir iš kur vėl prisistato tuomet, kai nesinori, nepatogu, kai daug nuovargio. Didelis ir mažas tas šešelis, kai saulė vaikšto ratu, jis pastebimas sapnuose ir sąmonėje, ant grindinio, namų fasadų, sutikto nepažįstamojo veide ar ant palto. Sutiksime pasakojime ir prof. Vandą Zaborskaitę, jau iš Anapusbės kalbančią, prisimenančią, atkuriančią, vis norinčią pasitikslinti, kad tik tiesiau, teisingiau būtų suprantama ir įžvelgiama. Veikia čia ir pats Poetas. Autorė padeda trijulei susitikti. Kai kurios šios knygos ištraukos vertos perkelti į sceną (pvz., Paskutinioji Maironio diena, rožė iš prezidentienės rankų, paskutinis Beatričės žvilgsnis...).

(Ištrauka iš Aldonos Ruseckaitės knygos „Šešelis JMM“ recenzijos)

Kauno r. Saulėtekio Antano Mackevičiaus pagrindinėje mokykloje pastatomas koplytstulpis, skirtas 10-ties metų Antano Mackevičiaus vardo suteikimo mokyklai jubiliejui 2008 m. Koplytstulpio autorius Linas Saladis.

Puziniškis, Smilgių sen. Rašytojos, visuomenės veikėjos Gabrielės Petkevičaitės-Bitės gimtinė. Yra memorialinis muziejus. Rūpinosi Panevėžio r. viešosios bibliotekos direktorė Rūta Bagdonienė

Krekenavos senosios kapinės. Rūpinosi vietos kraštotyrininkas Jonas Žilevičius. Kapinėse yra akmenyje iškalti sukilėlių, savanorių, pokario partizanų vardai, pavardės. Kapinės puošia lauko akmenys ir kaimo gyventojų naudotos girnapusės

SUKILIMO 150-METIS VILKAVIŠKIS

Antanas Žilinskas

Vilkaviškio krašto muziejus

Per Lietuvą vingiuojantis 1863 m. sukilimui atminti muziejų kelias balandžio mėn. atkeliavo į Vilkaviškį. Krašto muziejus, rinkdamas istorinę medžiagą apie sukilimo pėdsakus Marijampolės apskrityje, Klausučių seniūnijoje, suranda keletą šeimų, 1863 m. sukilimo tremtinių palikuonių.

Žaliojoje gyvenantis Vladas Černys iš savo tėvo ir senelio pasakojimų atkūrė giminės medį ir išlaikė atmintyje prisiminimus apie savo prosenelį sukilimo dalyvį Baltramiejų Černį. Tai buvęs stiprus vyras, rankomis pasagas tiesinęs. Prasidėjus sukilimui jis įstojo į A. Mackevičiaus būrį. Artėjo 1863 m. Šv. Kalėdos. Sukilėliai grįžo į kaimą švęsti Šv. Kūčių vakarienės. Tai įvyko Utenos apskrityje, Vyžuonų kaime. Kai sukilėliai susėdo prie šventinio šeimų stalo, į kaimą įsiveržė kazokai.

Baltramiejus Černys, karšto būdo ir stiprus vyras, išsitraukė durų stūmą ir ja kirto kazokui. Suirzę užpuolikai partrenkė sukilėlį ant sniego, mušė bei spardė. Leisgyvis su išmušta akimi Baltramiejus liko gulėti ant sniego. Netrukus visi kaimo gyventojai buvo susodinti į roges ir etapais išvežti į tolimąją Rusiją. Bevežant kankinys sukilėlis atsigavo, o jo žmona vienerių metų sūnelį, Vlado Černio senelį, apklojo „undaroku“ ir nuo šalčio gelbėjo glausdama prie savo šilto kūno.

Panašiai šiuos įvykius aprašo dabar JAV gyvenantis kitas tremtinių palikuonis garsusis verslininkas Juozas Kazickas.

Jo teta Grasilija Sereičkaitė-Meiluvenė atsiminimuose apie tremtį Rusijoje rašė: „Gimiau netoli Kazachstano esančiose Rusijos stepėse, kurios driekiasi tarp Uralo kalnų, Kaspijos jūros ir Volgos upės“. Ten tremtyje atsidūrė mano tėveliai dar būdami visai maži: mama Natalija Bugaitė – septynerių, tėvas

1863 m. sukilimo tremtinių palikuonys Suvalkijoje

Jonas Sereičikas – devynerių metų. Įsiminiau mamos pasakojimą, kaip buvo ištremta mūsų šeima ir giminės: „1863 m. Šv. Kūčių vakarą susėdome prie stalo vakarienės. Staiga su trenksmu atsilapojo trobos durys ir į kambarį įsiveržęs žandaras įsako visiems skubiai rengtis į kelionę. Kokią? Kodėl? Niekas neaiškina, tik šaukia, kad greičiau kailinius ant pečių užsimetę eitume iš trobos laukan. Močiutė dar mėgino paimti patalus mums apkloti. „Ne. Negalimal!“ – ėmė šaukti žandaras.

Gili žiema, gausu sniego, baisiai šalta. Pamatėme daugiau rogių su vaikais ir iš paskos kiūtinančiomis šeimomis – ne tik iš mūsų, bet ir iš kitų kaimų. Tai buvo rusų kerštas ir baumė už 1863 m. sukilimą Lietuvoje, tuomet kazokų žiauriai baigiamą malšinti.“

Juozas Kazickas rašo: „Mano mama iki mirties neužmiršo baisių tremties vaizdų. Kai pagaliau lietuvių gurguolė pasiekė stepes prie Kazachstano, mano būsimoji mama jau buvo našlaitė.“ Penki vaikai liko be tėvų, juos pakeliui į tremtį priglaudė svetima Rusijos žemė.

Iš savo senelio pasakojimų Vladas Černys prisimena, kad tremtiniai (tarp jų ir J. Kazicko giminė) buvo apgyvendinti stepėse. Čia lietuviai statėsi iš molio ir šiaudų plūktas žemines, ir taip atsirado garsusis Čiornaja Padina kaimas. Vienas senyvas vyras, visų vadintas „seneliu Gūdu“, padirbo medinį kryžių. Aplink jį suklaupę žmonės meldavosi ir kiekvienoje maldoje vis prašydavo: „Dieve, gražink mus į tėvynę Lietuvą.“

Kantrūs ir darbštūs lietuviai netrukus pradėjo arti derlingas Pavolgio stepes, auginti kviečius, arklus, kupranugarius, prekiaavo su kazachais ir Pavolgio vokiečiais.

Netrukus tremtiniai pasistatė gražias trobas ir taupiai ūkininkaudami išsiskyrė savo darbštumu ir turtingumu iš vietinių rusų.

Kai Rusijoje nugriaudėjo 1917 m.

revoliucija, Čiornaja Padinos kaimą pradėjo lankyti nelaimės. Netrukus visą Pavolgį ištiko bausis badas. Tremtinių palikuonys sudarė delegaciją, kuri vyko į atsikūrusią Lietuvą ieškoti pagalbos. Netrukus buvo atsiųsta maisto. Dalis tremtinių, nors nebuvo matę išsvajotos tėvų giminės, ryžosi grįžti į Lietuvą. Su tėvais išvyko ir mano minėtų šeimų nariai. Dalis jų apsigyveno Vilkaviškio apskrityje, Žaliosios valsčiuje (dabar Klausučių seniūnija). J. Kazickas atsiminimuose rašė: „Pagaliau sustojome Obelių stotyje. Tėvai sako: „Štai Lietuva!“ Kazickų šeima atvyko į Vilkaviškio apskritį, Žaliosios vlsč., Valiuškų kaimą. V. Černio duomenimis, į Žaliosios valsčių atvyko 20 šeimų. Joms buvo išdalintos Rumokų dvaro žemės, nes tremtinių palikuonys gavo Lietuvos savanorių statusą.

Žaliosios gyventojas Vladas Černys prisimena tėvo pasakojimą apie jo tėvo Antano Černio ir mažojo Juozuko Kazicko draugystę keliaujant į Lietuvą. Baigiantis Antrajam pasauliniam karui, Kazickų šeima vėl atsidūrė Žaliojoje. Juozo Kazicko žmona Aleksandra karo metu dienoraštyje rašo: „Mes visi svarstome, ką daryti: bėgti į Rytprūsius ar dar likti Žaliojoje ir žiūrėti, kas čia bus.“ Vlado Černio tėvas Antanas, jo tremties likimo broliai Čiegiai, Vilučiai, Gudai ir kiti liko Lietuvoje. Dabar Klausučių seniūnijoje jau gyvena penktos kartos 1863 m. sukilimo tremtinių palikuonys.

Krašto muziejaus pakviesti jie susitiko Paežerių dvare surengtoje vakaronėje balandžio 12 d. ir iš savo tėvų paveldėtais pasakojimais pasidalino su moksleiviais, visais, kam rūpi Lietuva ir jos garbinga istorija.

Parengta pagal V. Černio, gim. 1944 m. ir gyvenančio Vilkaviškio: Žaliojoje, pasakojimą, bei Juozo ir Aleksandro Kazickų knygą „Vilties kelias“, leidykla „Tyto alba“, 2002.

Sukilimo vadai – vilkaviškiečiai

Istorijos archyvai galėtų daug papasakoti apie 1863 m. sukilimo įvykius Suvalkijoje. Ypač vertingi sukilėlių atsiminimai, dokumentai yra saugomi Lenkijoje, Rusijoje, Prancūzijoje, Šveicarijoje. Iš trumpų Lietuvoje skelbtų šaltinių žinome ir keletą sukilimo vadų, ir aktyvių sukilėlių iš Vilkaviškio krašto.

Prasidėjus sukilimui Augustavo vaivadijos komisaro padėjėju paskiriamas Rapolas Blomkis. Šis vilkaviškietis dar 1846 m. už anticarinę veiklą buvo ištremtas į Sibirą ir po amnestijos apsigyvenęs Vilkaviškyje. Po sukilimo pralaimėjimo R. Blonskis emigravo į Prancūziją.

Taip pat inžinierius iš Vilkaviškio Čempinskis, kovojęs prie Seinų, Augustavo apylinkėse. Tragišką lemtį Vilkaviškyje sutiko buvęs carinės kariuomenės karininkas Bykauskas, čia caro baudžiamųjų būrių sušaudytas. Marijampolės apylinkėse pa-

1863 M. SUKILIMO PĖDSAKAI

sižymėjo Antanas Budrys, 1863 m. liepos 3 d. patekęs į nelaisvę, kalintas Suvalkuose, po to išgabentas į Daugpilio tvirtovę ir sušaudytas.

Sukilime aktyviai dalyvavo ir totoriai, kilę iš Bartininkų apylinkių. Tai Aleksandras Bučaskis, slapyvardis Mulbas, kovėsis Suvalkų apylinkėse, kalintas Kalvarijos kalėjime. Už dalyvavimą sukilime suimtas ir 1865 m. kalintas buvęs caro armijos kapitonas Samuelis Bučaskis. Palaidotas Vinkšnupių totorių kapinėse.

Pajevonio kapinėse palaidotas sukilimo rėmėjas kunigas T. Senkus-Senkauskas. Už paramą sukilėliams ištremtas į Sibirą. 1868 m. į JAV emigravo sukilimo dalyvis iš Kaupiškų Mykolas Tvarauskas. Kautynėse sužeistas sukilėlis, gyvendamas Amerikoje, 1879 m. išleido pirmą lietuvišką laikraštį. Yra žinių, kad sukilimo dalyviai palaidoti Gražiškių, Bartininkų kapinėse. Pajevonio apylinkėse yra pasakojama apie tragišką įvykį Puodžiūnų

sodyboje. Poetas K. Bradūnas yra rašęs, kad jo močiutė rodžiusi vietą, kur sukilėliai pakorė Puodžiūnus už tai, kad jų sodyboje buvo apsistojęs caro kariuomenės baudžiamasis būrys.

Čystos Būdos (Pilviškių) mūšis

Sukilėlių židiniu Marijampolės apskrityje tapo Antanavo dvaras. Čia įvykusiame įtakingu bajorų susirinkime karštą kalbą pasakė bajoras Kiprijonas Akordas. Augustavo vaivadijos kariniu viršininku išrenkamas Šveikauskas. Kuriasi sukilėlių būriai, vadovaujami K. Blonskio, V. Mročkovskio (V. Kaminsko), pulkininko A. Andriuškevičiaus, P. Suzino.

Iš gyventojų prisiminimų ir archyvų įdomios medžiagos yra paskelbęs kunigas, istorikas Vaclovas Strimaitis. Istorinių apybraižų

SUKILIMO 150-METIS VILKAVIŠKIS

→ 19 p.

knygelėje „Bagotoji“ jis aprašo Čystos Būdos (Pilviškių) mūšį, liaudyje mūšis vadinamas Šilakojo mūšiu. Dar 1959 m. jis iš Bagotosios apylinkių gyventojų smuikininko, aklo Dainiaus Sutkaus užrašęs baladę apie lenkmečio laikų mūšį, o iš Petrės Tampauskienės dainą, kurioje skamba šie žodžiai „Šilakojo ant kalnelio ten juos užkapojo, o Gavaltuvo ant kapinių kūnus palaidojo“. Tolimas šių įvykių aidas išlikęs net iki šių dienų. Kai šį rudenį su Antanavo seniūnu Urbonu aplankėme Šilakojo mišką, vietinis gyventojas prisiminė, kad jo mama pasakojusi, jog prie šio miško kazakai sukapoje K. Kalinausko sukilėlius. Kiek nustebino šio sukilimo vado vardo prisiminimas Suvalkijoje. Tačiau pasidomėjus giliau, išaiškėjo, kad K. Kalinauskas sukilimui vadovavo Gardino apylinkėse, tad jo vardas buvo gerai žinomas mūsų kraštuose.

Istorikas V. Strimaitis sukilėlių neidealizuoja ir pateikia apie juos pikantiškų detalių. Pilviškių, Gavaltuvos ir Antanavo apylinkėse koncentravosi pagrindinės sukilėlių jėgos, ir čia buvo lemta įvykti pirmam sukilėlių mūšiu ne tik Suvalkijoje, bet ir Lietuvoje. Sukilėlių būriai rinkosi Bebruliškėse, nes čia buvo Pilviškių urėdijos centras ir eigulių mokykla. Pirmiesiems

būriams vadovavo Čystos Būdos polivarko lankytojas K. Jastrzebskis (Jaščemskis). Jo vadovaujami sukilėliai ir Marijampolės gimnazistai, vadovaujami mokytojo Žilinsko, ir buvo pirmieji susikovę su caro generolo Suchodolskio vadovaujamais trimis husarų eskadronais.

Pasak istoriko V. Strimaičio, sukilėliai turėjo lauko virtuvę, budelį koriką ir virvių. Laukdami paramos Čystoj Būdoj linksminosi su degtinės taurele rankose. Iš žvalgybos grįžęs Klimas (slapyvardis Jonas Bazilius) pranešė apie artejančius baudėjus. Sukilėliai traukėsi prie Pilvės ir Šilakojo miške, kaudamiesi Regio lauke. Šį epizodą kunigas V. Strimaitis aprašo iš išlikusio sukilimo dalyvio pasakojimo. Ten sukilėlis kaip elgeta mirė Bardauskuose, Gižų valsčiuje.

Nelygioje kovoje sukilėliai buvo raitelių užkapoti, likę gyvi slapstėsi Pilvės pakrantėse, kiti Nendrinų pašėsupiuose ar pačiame Šilakojuje. Prie šito miško buvo užkapotas ir sukilėlių vadas, manoma, Čystos Būdos palivarko lankytojas K. Jastrzebskis. Po žuvimo vieta buvo žymima kryžiumi, įkeltu į eglę. Šio krašto gyventojai išsaugojo tradiciją. Dar ir dabar Šilakojo pakraštyje eglėje kabo kryželis.

Sukapotus sukilėlius (apie 30–40) mūšio

lauke esą matė Kalvio Dielininkaičio pati su dukra.

Kai kuriuos žuvusius sukilėlius pasiėmė giminės, kiti buvo palaidoti Gavaltuvos kapinėse. Esą tris vežimus dar nuvežė į Ažuolo Būdos kapines ir palaidojo ties Lesiečio kripta. Dar kiti palaidoti Kirsnokiškėse (Zakryzai, arba Buizinė). Plioplių kapinėse palaidotas šlėkta Karvauskas. Mūšyje sužeistas gyvas išliko Demikis iš Talkiškių kaimo, Triešių Virpša ir Petruškevičius.

Šis mūšis liaudies atmintyje išliko per visą šimtmetį. Prisimindami kautynes kaimiečiai sakydavę: „Tai buvo kaip prie Šilakojo“.

1863 m. sukilimo tremtinių palikuonys

1. Vladas Černys – Žalioji
2. Zita Navickaitė-Beliauskienė – Kėdaičiai
3. Algirdas Čiegis – Šiauliai
4. Birutė Kurtinaitienė – Klausučiai
5. Kęstutis Černys – Žalioji
6. Kovo 11-osios Akto signataras – Vidmantas Pavilionis (1968 m. lankėsi su žygeiviais Čiornaja Padina kaime).

Vaiva Tekoriūtė

Telšių r. Varnių Motiejaus Valančiaus g-ja

Po pralaimėjimo prie Biržų sukilėliai pasirinko partizaninės kovos taktiką, nedideli būriai veikė visur, daugiausia miškingose vietovėse. Tokie būriai gegužės mėnesį pasiekė ir Varnius – Žemaičių vyskupystės sostinę, vysk. M. Valančiaus rezidenciją.

Gegužės 11 d., šeštadienį, sukilėliai pirmą kartą įsiveržė į Varnius. Iš konsistorijos kasos jie paėmė 350 sidabro rublių, skirtų kunigų invalidų reikalams, ir paliko kvitą, kurį pasirašė Lenkų ginkluotųjų pajėgų instruktorius Matusevičius – tai buvo būrio vado Povilo Šimkevičiaus slapyvardis. Vyskupas, vėliau kvočiamas rusų, kurie norėjo jį apkaltinti rėmus sukilimą, tvirtino, kad jis tada dar miegojęs. Sukilėliai liepė jį prikelti, buvo atsivedę konsistorijos tarnautoją Montvilą – vyskupas paprašė jį paleisti kaip nekaltą. Sukilėliams pasiskundus, kad jie pavargę ir alkani, „aš, bijodamas juos erzinti, pasakiau: tai pavalgykite, ir paskui uždariau duris.“

Miestelyje rusų kariuomenės nebuvo, todėl sukilėliai iš konsistorijos tarnautojų paėmė raštiškus pasižadėjimus, kad netarnaus rusų valdžiai. Aplankė policijos pristavą Ciechanauskį, paėmė jo raštinės dokumentus ir paskandino Varnės upelyje.

Seminariją užėmė kariuomenė, kareiviai naudojo jos patalynę, maisto atsargomis, kūreno malkas. Iškirto sodą, net vyskupo name norėjo apgyvendinti kareivius. Daugiau kaip metus buvo tardomas pats vyskupas ir jo artimiausi dvasininkai.

Miestelyje susidarė kokių 10 skundikų gauja, kuri terorizavo miestelį. Vadovavo

Varniai 1863 metų sukilimo verpetuose

(ištrauka)

jai Berelis Kacas, vadinamas Berčiku. Pasirinkę auką, reikalavo išpirkos, o negavę slapta pakišdavo į to žmogaus namus parako ir apskūsdavo kariškiams. Taip skundikai įklampino apie 290 žmonių Varniuose ir jų apylinkėse. Prašomas gelbėti, vyskupas kreipėsi į patį Muravjovą ir pasiekė, kad Kacą ištremtų iš Varnių.

Varniuose tyrojo degėsių kvapas, kai vyskupas su sekretorium turėjo išvykti. Karinė vadovybė norėjo jį izoliuoti, padaryti nekenksmingą caro valdžiai.

Į Varnius, šį degėsių miestelį, Valančių traukė grįžti vien pareigos. Kai parvažiavo, rado tuos pačius dalykus, dėl kurių ir skundėsi. Įgula toliau savavaliavo, žemino vyskupo orumą, laike jį kone namų arešte. Vieną kartą, kai bandė išvažiuoti iš miestelio Kaltinėnų keliu kaip paprastai pasivaikščioti laukuose, jį prie užkardos miestelio pakraštyje sulaukė sargybinis kareivis, pareiškdamas, kad valstietį ir žydą galys praleisti, o vyskupo – ne.

Kaip nukentėjo Varniai nuo sukilimo malšintojų, rašoma M. Valančiaus „Pastabose pačiam sau“: konsistorijos sekretorius Karolis Vainavičius, rektorius Juozapas Dovydaitis, klebonas Justinas Grincevičius, pataisos namų prižiūrėtojas Ambraziejus Kosarževskis – išsiųsti į Kauno kalėjimą. Seminariją užėmė kareiviai. Taip Varniai, kurie per kelis šimtus metų buvo žemaičiams dvasiškijs tiekėjas, pavirto kareiviapalaikių lizdu“ (M. Valančius).

Stumbrynas (Petriškių k., Krekenavos sen.) – vienas išpūdingiausių Panevėžio rajono objektų. Dar XVI a. visoje Europoje plačiai paplitę stumbrai Lietuvoje buvo išnaikinti iki 1854 m. Iš Rusijos Prioksko rezervato 1969 m. atvežti pirmieji du belovežiniai stumbrai. 1973 m. iš aptvarų į Pašilių mišką buvo išleisti 5 stumbrai. Aptvaruose gimė apie 130, o laisvėje – apie 60 stumbrų jauniklių. Šiuo metu aplink stumbryną klajoja 42 stumbrai.

KRONIKA

Pauliukų sodyba Teresdvaryje prie Lėvens. Čia lankydavosi Maironis ir kiti rašytojai. Per Teresdvarį eįs senasis traktas į Rygą

Lietuvos maironiečių draugijos padėkos šaukiausiems 2013 metų maironiečiams

- Alytaus r. Likiškėlių pagr. m-kla (Raminta Ramanauskaitė, Martynas Soraka)
- Alytaus r. Simno g-ja (Rūta Matusevičiūtė)
- Kauno r. Babtų g-ja (Simonas Penkinas, Rūta Jonaitytė)
- Kauno Maironio universitetinė gimnazija (Gabrielė Pukelytė, Saulė Paulikaitė)
- Kauno „Santaros“ g-ja (Silvestras Letukas, Ugnė Tušaitė)
- Molėtų gimnazija (Judita Janavičiūtė, Austėja Šavelytė)
- Panevėžio r. Karsakiškio Strazdelio pagr. m-kla (Gabrielė Glušokaitė, Ernesta Lupeikytė)
- Pasvalio Svalios pagr. m-kla (Dominyka Vaitekūnaitė, Kamilė Kondratavičiūtė)
- Prienų r. Jiezno gimnazija (Daina Mazuronytė, Kamilė Kandrotaitė)
- Radviliškio Vaižganto gimnazija (Ernesta Dapkutė, Eidvilė Zaurytė, Nida Urbonavičienė)
- Radviliškio Vaižganto progimnazija (Tautvydė Dorofėjūtė)
- VšĮ Panevėžio Kazimiero Paltaroko g-ja (Diana Malickaitė, Gerda Ščerbickaitė, Brigita Marciuskaitė).

Maironio 150-mečio proga už nuveiktus darbus skelbiami Lietuvos maironiečių draugijos Garbės nariai

- 1. Elona Bagdanavičienė, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija
- 2. Ona Cesiulienė, Molėtų r. Inturkės pagr. m-kla
- 3. Elena Elzbergienė, Jurbarko r. Raudonės pagr. m-kla
- 4. Daiva Garnienė, Kauno Maironio universitetinė gimnazija
- 5. Birutė Goberienė, draugijos sekretorė
- 6. Justas Jasėnas, kunigas, „Sandravos“ talkininkas
- 7. Violeta Juodelienė, Vilniaus Abraomo Kulviečio vid. m-kla
- 8. Danguolė Jusytė, Panevėžio r. Karsakiškio Strazdelio pagr. m-kla
- 9. Daiva Maciulevičienė, Kaišiadorių r. Žiežmarių gimnazija
- 10. Aldona Margienė, Šiaulių moksleivių namai
- 11. Marcelijus Martinaitis (po mirties), poetas
- 12. Gražina Narmontienė, Telšių Vincento Borisevičiaus gimnazija
- 13. Marijona Birutė Navakauskienė, Raseinių r. Betygalos Maironio vid. m-kla
- 14. Skaistutė Paulauskienė, Kupiškio Povilo Matulionio progimnazija
- 15. Nida Poderienė, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija
- 16. Judita Sakalienė, Kauno Maironio universitetinė gimnazija
- 17. Danutė Stankevičienė, Jonavos Jeronimo Ralio vid. m-kla
- 18. Vergina Strelkauskienė, Raseinių Prezidento Jono Žemaičio gimnazija
- 19. Regina Stumbrienė, VšĮ Panevėžio Kazimiero Paltaroko gimnazija
- 20. Aldona Šventickienė, Vilniaus „Žemynos“ gimnazija

Ugdymo plėtotės centro Veiklos analizės ir kokybės užtikrinimo skyriaus metodininkas, socialinių mokslų (sociologija) daktaras Albinas Kalvaitis atliko tyrimą „Įgytų kompetencijų įvertinimo ir pripažinimo sąlygos bei galimybės pasirenkamojo vaikų ugdymo organizacijose“.

Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje nustatyta pasirenkamojo vaikų ugdymo sąvoka. Pasirenkamojo vaikų ugdymo paskirtis – tenkinti pagal bendrojo ugdymo programas besimokančių vaikų ir jaunimo iki 19 metų (specialiųjų poreikių – iki 21 metų) pažinimo, ugdymosi ir saviraiškos poreikius, padėti jiems tapti aktyviais visuomenės nariais.

Tyrimo tikslas – įvertinti, kaip Lietuvos pasirenkamojo vaikų ugdymo įstaigos gali dalyvauti neformaliuoju būdu įgytų kompetencijų pripažinimo procese. Tirtos kompetencijos, kurios ugdomos organizacijoje.

Taip surikiavo pagal teigiamus atsiliepimus organizacijas: skautai, maironiečiai, šauliai ir t. t.

„Sandravos“ inf.

- 21. Eugenijus Urbonas, Maironiečių draugijos pirmininkas
- 22. Vlada Irena Vengrienė, Telšių r. Varnių Motiejaus Valančiaus gimnazija
- 23. Vytautas Vitkauskas (po mirties), prof., maironiečių globėjas
- 24. Vanda Zaborskaitė (po mirties), prof., maironiečių globėja
- 25. Virginija Zubrickaitė, Šakių r. Slavikų pagr. m-kla
- 26. Genovaitė Žiurinskienė, Alytaus r. Butrimonių gimnazija

LIETUVOS MAIRONIEČIŲ DRAUGIJOS TARYBA

- 1. Ieva Baltrėnaitė, Vilniaus dailės akademijos studentė, alumnų klubas
- 2. Deimantė Docitė, Radviliškio Vaižganto gimnazija
- 3. Birutė Goberienė, draugijos sekretorė
- 4. Natalija Grigorjeva, Panevėžio Vytauto Žemkalnio gimnazija
- 5. Rūta Jonaitytė, Kauno r. Babtų gimnazija
- 6. Monika Jotautaitė, Kauno Maironio universitetinė gimnazija
- 7. Kamilė Kapočiūtė, Vilniaus universiteto studentė, alumnų klubas, draugijos pirmininko pavaduotoja
- 8. Vytalija Masiulienė, Panevėžio „Vilties“ pagr. m-kla, Panevėžio skyriaus vadovė
- 9. Saulė Marija Mazurevičiūtė, kauno Maironio universitetinė gimnazija
- 10. Edas Paulauskas, Raseinių r. Ariogalos gimnazija
- 11. Tomas Pilkis, Kauno „Saulės“ gimnazija
- 12. Judita Sakalienė, Kauno Maironio universitetinė gimnazija, draugijos pirmininko pavaduotoja
- 13. Eglė Skardžiūtė, Lietuvos edukologijos universiteto studentė, alumnų klubas
- 14. Liveta Šerpytė, Alytaus Adolfo Ramanausko-Vanago gimnazija
- 15. Ugnė Terentjevaitė, Kauno Technologijos universiteto Socialinių mokslų fakulteto Europos studijų studentė, alumnų klubas
- 16. Rita Urbonaitė, Kauno Maironio universitetinė gimnazija
- 17. Eugenijus Urbonas, draugijos pirmininkas
- 18. Genovaitė Žiurinskienė, Alytaus r. Butrimonių gimnazija

LIETUVOS MAIRONIEČIŲ DRAUGIJOS AUDITO GRUPĖ

- 1. Matas Kaunietis, Kauno „Vyturio“ katalikiška vid. m-kla
- 2. Zita Macevičienė, Radviliškio r. Pakalniškių pagr. m-kla
- 3. Greta Miškinytė, Alytaus r. Simno gimnazija
- 4. Skaistutė Paulauskienė, Kupiškio Povilo Matulionio progimnazija
- 5. Justinas Straigis, Alytaus r. Butrimonių gimnazija

Patvirtinta Pasvalyje 2013-04-23 atstovų pasitarime

KULTŪRA

Jūratė Ežerskienė
Panevėžys

Bistrampolio dvaras – tai Lietuvos Respublikos kultūros paveldo objektas, turintis archeologinę, istorinę, kraštovaizdinę vertę, įsikūręs labai palankioje geografinėje padėtyje, 14 kilometrų nuo Panevėžio, 700 metrų nuo kelio Via Baltica. Netoli buvusi sukilimo mūšio vieta.

Ši dvarvietė egzistavo jau nuo XV a. pab. Nuo XVII a. pab. iki 1940 m. dvaras priklausė Bistramų giminei, kuri siejasi su garsiais žmonėmis – jų giminaitis buvo Henrikas Senkevičius, kuris dvare rinko medžiagą ir kūrė garsią lenkų trilogiją: „Ugnimi ir kalaviju“, „Tvanas“, „Ponas Volodyjevskis“.

Lietuviškosios Bistramų atšakos pradininkas buvo Karaliaus Vladislavo IV dvariškis Jonas Kazimieras Bistramas. Jo sūnus Jonas Evaldas 1695 m. įsigijo palivarką, kuris tuomet buvo vadinamas Barklainiais, o XVIII a. antroje pusėje jie pradėti vadinti Bistrampoliu. Bistramai dvarą valdė iki 1940 m. Vėliau dvaras buvo nacionalizuotas, dar vėliau apleistas ėmė nykti.

Iki šių dienų išlikę dvaro rūmai pastatyti 1850 m. Rūmai yra klasicistinio stiliaus, stačiakampio plano, dviaukščiai. Pirmame rūmų aukšte buvo svečių kambariai, o visą dešiniąją pusę užėmė didelė salė. Antras aukštas buvo skirtas reprezentacijai. Jame buvo didesni ir mažesni salonai, valgomasis, darbo kabinetas, biblioteka. Dvarininkai buvo sukaupę 2 000 knygų, turtingą giminės archyvą ir meno kūrinių kolekciją. Išliko dešimt dvaro sodybos ansamblio pastatų, kurių seniausi datuojami 1820 m. Aplinkui – didelis nuo XIX a. pradžios parkas, 3 tvenkiniai ir kapinės.

1997 m. dvaras perduotas Panevėžio Kristaus Karaliaus katedrai. Naujieji šeimininkai dvaro neprižiūrėjo, parkas ir dvaro statiniai nyko. Nuo 2003 m. dvarą globoja, prižiūri ir atstato VŠĮ „Jaunimo integracijos galimybių centras“. Centro jėgomis ir lėšomis buvo atlikti istoriniai, architektūriniai, polichrominiai parko tyrimai, parengtas centrinių rūmų rekonstrukcijos projektas. Nuo 1997 m. išasfaltuotas kelias iki dvaro, įrengtos mašinų stovėjimo aikštelės, išvalyti tvenkiniai ir sutvarkytas parkas. Čia kasmet birželio–rugpjūčio mėnesiais vyksta jau tradiciniu tapęs Bistrampolio festivalis. 2013 m. vasarą festivalis skaičiuoja jau vienuoliktus gyvavimo metus.

Nuo 2006 m. iki 2008 m. pirmuoju dvaro restauracijos ir pritaikymo turizmo reikmėms etapu buvo sutvarkyti centrinių dvaro rūmų fasadai, atstatyta ledainė, kurioje įsikūrė turizmo informavimo centras, muziejus, buvusioje dvaro elektrinėje įkurtas knygnešystės muziejus, kurio pagrindinis akcentas yra kryžius, po kuriuo 1918 m. sausio 17 d. mirė knygnešių patriarchas Jurgis Bielinis. Taip pat sutvarkytas parko paviljonas, sutvarkyta dalis parko teritorijos – ji

Stogastulpiai Bistrampolyje

Apsilankykite Bistrampolyje

Koplyčia, knygnešystės muziejus

Bistrampolio tvenkiniai

apsodinta želdiniais, suformuotas apie 400 kv. m gėlynų plotas, įrengti inžinieriniai įrenginiai, atstatyti dvaro vartai, įrengtos mašinų stovėjimo aikštelės.

2008 m. pab. duris atvėrė centriniai dvaro rūmai, kuriuose įrengtas restoranas, viešbutis, konferencijų ir pobūvių salės. 2009 m. vasarą dvaro prieigas ir parką papuošė istorinius įvykius įamžinęs medinių skulptūrų ansamblis, dvarą lankantiems turistams primenantis mūsų krašto istoriją ir kultūrą.

Tai didžiausia ir moderniausia salė Panevėžio rajone, savita erdvė, išlaikiusi senojo interjero relikvtų.

2011 m. viduryje buvusiame dvaro vežiminės pastate įsikūrė dviejų žvaigždučių klasės viešbutis su SPA centru – pirtele ir sūkurine vonia.

2011–2013 m. vykdomi buvusių dvaro arklidžių restauracijos darbai. 2013 m. gegužės mėn. duris atvėrė sutvarkytas, modernus ir šiuolaikiškas 8 gardų žirgynas.

Bistrampolio dvaras – didžiausias prikelti sumanytas paveldo objektas Panevėžio apskrityje. Viliamasi, kad jis taps vienu lankomiausių kultūros ir turizmo objektų šalyje.

Bistrampolio dvaro sodyboje teikiamos šios paslaugos: organizuojami pobūviai, banketai, suteikiamos nakvynės paslaugos, vedamos ekskursijos, priimamos proginės fotosesijos, laisvalaikiu galite pasimėgauti SPA malonumais, pajodinėti žirgais arba pažaisti tenisą ar krepšinį sporto aikštyne, įrengtame tiesiog dvaro parke.

Bistrampolio dvaras visada laukia Jūsų. Ramus atotrūkis nuo miesto šurmulio leis Jums atgauti jėgas ir pasisemti stiprybės.

Iki susitikimo Bistrampolyje!

KULTŪRA

Is Krekenavos regioninio parko leidinio

**Lietuvos Respublikos Ministrui Pirmininkui Algirdui Butkevičiui
Vyriausybės kanclerio pirmajam pavaduotojui Remigijui Motuzui**

600 moksleivių ir mokytojų, susirinkę į Krekenavą paminėti 1863 m. sukilimo 150-mečio, prašome atstatyti Krekenavos kleboniją, kurioje buvo pradėtas kurti čia gyvenusio 1915–1918 m. Maironio muziejus. Nuo pat 1409 m., kai ties Krekenava per Nevėžį kėlėsi Rumbaudo vadovaujami Vytauto raiteliai į pagalbą sukilusiai Žemaitijai, Krekenava buvo svarbi Lietuvos istorijai, o dabar pasitarnautų tautiškos organizacijoms ir popiežiaus Jono Pauliaus piligrimų keliui.

Buvusi Vyriausybė į mūsų prašymus neatsižvelgė.

„Sandravos“ inf.

Palaukių kapinės. Šimtametė pušis mena sukilimo ir net maro metus

**Baltų vienybės dienos, skirtos 1863 metų sukilimo 150-mečiui,
2013 m. rugsėjo 20 d. Paberžėje (Kėdainių r.) ir
Krekenavoje (Panevėžio r.)**

PROGRAMA

- 9.00 val. Atvykimas į Paberžę (Kėdainių r.).
- 9.00–10.00 val. Bažnyčioje trumpa malda sukilėliams, kun. Antanui Mackevičiui ir kun. Tėvui Stanislovui atminti. Vinco Svirskio kryžiai. Kėdainių r. atstovų ir maironiečių žodis.
- 10.00–11.00 val. 1863 m. sukilimo muziejaus ir paminklų lankymas.
- 11.00 val. Išvykimas į Krekenavą. Registracija kultūros centre (Birutės a.).
- 12.00 val. Šv. Mišios Krekenavos švč. Mergelės Marijos Ėmimo į dangų mažojoje bazilikoje. Krekenavos maironiečių padėka. Maironio „Užtrauksme naują giesmę“, „Lietuva brangi“. Sustojimas prie Maironio pagerbimo lentos ir A. Mackevičiaus atminimo kryžiaus šventoriuje („Oi, neverk, motušė!“).
- 13.30 val. Pietūs – kareiviška košė (prie bažnyčios).
- 14.30 val. Meninė Baltų vienybės dienos programa su svečiais maironiečiais ir kt. organizacijų atstovais. Ažuoliuko sodinimas. Dainos, žaidimai.
- 16.00 val. Išvykimas aplankant istorines vietas (pasirinktinai pagal pateiktus maršrutus).

Rengėjai

Lietuvos maironiečių draugija
Panevėžio rajono savivaldybės administracija
Kėdainių rajono savivaldybės administracija

Globėjas

Panevėžio rajono savivaldybės meras Povilas Žagunis

Rėmėjai

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos
Jaunimo reikalų departamentas
Panevėžio rajono savivaldybė
Krekenavos kultūros centras
Krekenavos Mykolo Antanaičio gimnazija
Krekenavos vaikų lopšelis-darželis

Partneriai

Krekenavos regioninis parkas

Ekspozicija Maironiui ir Antanui Mackevičiui Ringovėje prie Nemuno (Vilkijos apyl. seniūnija). 2012-09-22

KULTŪRA. TARMIŲ METAI

Skaistutė Paulauskienė

Kupiškio Povilo Matulionio progimnazija

KALBĖKIME TARMIŠKAI

Tarmė – tai protėvių statyti namai.

Tarmė – kalbos turpinimo šaltinis.

Tarmė eina iš širdies.

Tarmė išlieka tada, kai žmonės ją vertina.

Šiais žodžiais Kupiškio Povilo Matulionio progimnazijoje gegužės 17-ąją prasidėjo Aukštaitijos regiono maironiečių renginys „Kalbėkime tarmiškai“. Dalyvavo Panevėžio „Vilties“ pagr. m-klos, Kazimiero Paltaroko gimnazijos, Panevėžio rajono Velžio gimnazijos, Karsakiškio Strazdelio pagr. m-klos, Pasvalio Svalios pagr. m-klos, Kupiškio r. Noriūnų Jono Černiaus pagr. m-klos ir mūsų mokyklos maironiečiai. Šventę pagerbė Lietuvos maironiečių draugijos pirmininkas Eugenijus Urbonas, sekretorė Birutė Goberienė, Kupiškio rajono savivaldybės administracijos Kultūros ir švietimo skyriaus vyriausioji specialistė Rimutė Balzarevičienė. Progimnazijos maironiečiams svečius sutikti, globoti padėjo mokyklos direktorius Rimvydas Latvys, direktoriaus pavaduotoja ugdymui Zita Navackienė, lietuvių kalbos mokytojos Jolanta Balabonienė ir Lolita Kudijanovienė. Skambėjo Rytų aukštaičių kupiškėnų, Rytų aukštaičių panevėžiškių, pasvaliečių tarmės. Mokiniai pasakojo, giedojo sutartines, šoko. Papietavę mokyklos valgykloje, maironiečiai Povilo Matulionio progimnazijos kieme pasodino ažuoliuką. Šiltą, saulėtą dieną buvo malonu grožėtis Kupiškio marių gamtovaizdžiu, Uošvės liežuvio salos dendroparku.

Tarmių metai paskatino giliau domėtis krašto kultūros turtais. Šaunu, kad jaunieji žemaičiai iki šių dienų drąsiai žemaičiuoja viešosiose vietose, na, o aukštaičių tarmė dažniausiai skamba tik senelių lūpose, konkursuose, tarmė skirtuose renginiuose. Juk visos tarmės yra gražiausios, jos padeda išsaugoti kultūrą.

Į tarmių šventę gausiai susirinko moksleiviai

Vadovė Skaistutė Paulauskienė

Kupiškis. Sutartinės

Programos dalyviai

Panevėžyje buvo antrąkart įteikti rašytojos, pedagogės, visuomenės veikėjos Gabrielės Petkevičaitės-Bitės medaliai „Tarnaukite Lietuvai“. Nuotr. Seimo pirmininkas Vydas Gedvilas (centre) ir kt. svečiai Panevėžio katedros kapinėse aplankė rašytojos kapą. 2013-03-18

Veiklos programa

2013–2014 mokslo metų veiklos programa

1. Maironio diena Kauno Maironio universitetinėje gimnazijoje (spalio mėn.)
2. Dainuojamosios poezijos ir meninio skaitymo diena (lapkričio mėn.)
3. Konferencija ir talka Panemunėje, A. Mackevičiaus pagr. m-kloje
4. Išvyka į Seinų ir Punsko lietuvių mokyklą (spalio mėn.)
5. Konferencija VU (vasario mėn.)
6. Jurginės ir poezijos konkursas „Pavasario balsai“ (balandžio mėn.)
7. Kūrybinė stovykla Melnragėje (rugpjūčio mėn.)

Aplankykite ● Aplankykite ● Aplankykite ● Aplankykite ● Aplankykite

Panevėžio vyskupijos Kristaus Karaliaus katedra, pašventinta Maironio 1930 m. 2003-05-08

Poeto kunigo Antano Strazdo memorialinė lenta Karsakiškio bažnyčioje

Krepšinio treneris Kęstutis Kemžūra su šeima prie Maironio kryžiaus Ringovėje užsuko aplankęs močiutės kapą Vozbotuose, Seredžiaus sen.

Ringovė. Vilkijos apyl. sen. Maironio 150-mečio paminklinio kryžiaus (aut. Donatas Jasinevičius) šventinimas. 2012-09-22

Urėdijos namelis Ringovėje prie Nemuno. Čia buvo žandarų aptiktas 1863-12-17 A. Mackevičius. (Ipolito Užkurnio skulptūra)

Paberžė. Sukilimo muziejus. 2013-07-08

Paramą draugijai galite pervesti AB SEB bankas, a. s. LT697044060002714953

DRAUGIJOS CENTRAI

1. Panevėžio Vytauto Žemkalnio g-ja, tel., faks. (8 45) 46 65 21, el. p. rastine@zemkalnio.panevezys.lt
2. Kauno Maironio universitetinė g-ja, tel. (8 37) 42 30 51, el. p. mgimnazija.@takas.lt
3. Raseinių centras – Prezidento Jono Žemaičio g-ja, tel. (8 428) 51 991, el. p. raseiniugimnazija@erdves.lt
4. Šiaulių Gytarių progimnazija, tel. (8 41) 51 02 25, el. p. gytariai@splius.lt
5. Vilniaus Žemynos g-ja, tel. (8 5) 240 0561, el. p. rastine@zemynos.gimnazija.vilnius.lm.lt
6. Alytaus r. Butrimonių g-ja, tel. (8 31) 56 13 99, el. p. bvm@post.omnitel.net
7. Utenos „Saulės“ g-ja, tel. (8 389) 61 529, el. p. saulesg.@utena.lm.lt
8. Vilkaviškio r. Sūdavos vid. m-kl., tel. 8 686 81 035, 8 600 35 851
9. Telšių Vincento Borisevičiaus katalikiškoji gimnazija, tel. (8 444) 60 212, el. p. tvbkg.@takas.lt

Draugijos tinklalapis <http://maironieciodraugija.lt>. Medžiagą siųsti el. p. juditasakaliene@yahoo.com.

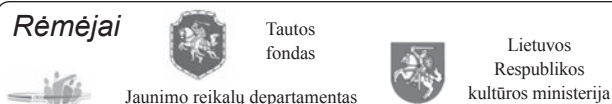
„Sandrava“ galite skaityti www.elibrary.lt ir <http://maironieciodraugija.lt>

Laiškas iš www.elibrary.lt

Laikraštį „Sandrava“ skaito lietuviai, gyvenantys užsienyje. Kiekvienas naujas laikraščio numeris sukelia didelį susidomėjimą, nes tuo metu pagausėja prisijungusių ir atsisunčiančių laikraščio el. versiją skaitytojų skaičius. Vidutiniškai kiekvieną numerį perskaito keli (maždaug 5) tūkstančiai skaitytojų.

Pagarbiai Algirdas Aušra

Rėmėjai

Redaktorius draugijos vadovas Eugenijus Urbonas

Žemaičių g. 19-3, LT-36120 Panevėžys.
Tel. (8 45) 43 22 77, 8 682 34 244.
Draugijos sekretorė, tel. 8 682 40 911
El. p. birute.goberiene@panrs.lt

Rinko ir spausdino UAB „Panevėžio spaustuvė“
Beržų g. 52, Panevėžys. Apimtis 2 sp. l. SL 462.
Tiražas 1500. Užs. Nr. 715

SANDRAVA

Nr. 2 (60)

2013 m. rugsėjis

Redkolegija

A. Anulienė, B. Goberienė, J. Jasėnas,
K. Kapočūtė, Z. Andrijaitienė,
D. Mikšienė, Z. Macevičienė, J. Sakalienė
Dėkojame atsiuntusiems
ir tvarkiusiems numerio medžiagą.

Nuotr. E. Urbono ir kt.